Igor Daniszewski

Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów

Rydzewscy herbu Suchekomnaty z Rajgrodzika

Wstęp

Znana historia rodu Rydzewskich herbu Suchekomnaty sięga XV wieku i związana jest z dawnymi nadaniami na terenie ziemi wiskiej w północno-wschodnim Mazowszu. Rodzina ta będąca częścią stanu szlacheckiego zapisała się pozytywnie na kartach historii i jest wzmiankowana w szeregu dostępnych źródeł. Historycznym gniazdem rodu była miejscowość Rydzewo[1] w parafii Słucz, natomiast z biegiem czasu liczba potomków pierwotnych właścicieli majątku bardzo się pomnożyła, stopniowo zasiedlając inne okoliczne parafie w całej ziemi wiskiej i docierając aż pod Rajgród. Artykuł ten ma na celu przedstawienie Czytelnikowi zarysu genealogii rodu Rydzewskich z Rajgrodzika, kiedyś odrębnej miejscowości, natomiast obecnie będącej częścią miasta Rajgród. Miejscowości znanej pod rozmaitymi nazwami: Ruszczyńskie, Ruszczeńskie, Ruszczyce, Roszczyce, Przyrajgrodzie, Rajgrodzik, a położonej w południowej części obecnego Rajgrodu.

Rysunek 1. Herb Suchekomnaty. Źródło: Wikipedia

Doktor Aleksander Rydzewski

Rysunek 2. Dr Aleksander Rydzewski, lekarz i genealog

Pisząc artykuł źródłoznawczy z okazji 40. rocznicy śmierci profesora Jerzego Wiśniewskiego, wzmiankowałem w nim o innym genealogu, a mianowicie o doktorze Aleksandrze Rydzewskim rodem z Rajgrodzika pod Rajgrodem. Pragnąc oddać hołd zmarłemu genealogowi, postanowiłem rozpropagować Jego publikowany własnym nakładem artykuł o Rydzewskich herbu Suchekomnaty z Rajgrodzika z roku 1992, dodatkowo uzupełniając tę pracę o informacje zebrane przeze mnie w trakcie moich badań genealogicznych. Nie ukrywam, że praca doktora Rydzewskiego była dla mnie inspiracją do własnych poszukiwań i publikacji. Aleksander Rydzewski przyszedł na świat dnia 10 czerwca 1930 roku w Rajgrodzie, a dokładniej w Rajgrodziku będącym wcześniej osobną miejscowością. Rodzicami jego byli Józef Bolesław Rydzewski i Halina z Blumów, dziedzice Rajgrodzika. Jak sam pisze w swoim życiorysie zawartym w jego teczce studenckiej, do Szkoły Powszechnej uczęszczał w rodzinnym Rajgrodzie, kończąc w tej szkole trzy klasy, natomiast normalny bieg edukacji przerwał wybuch II wojny światowej. Doktor Rydzewski kontynuował

[1] Dzisiejsze Rydzewo Szlacheckie

edukację podczas działań wojennych w szkole białoruskiej w Rajgrodzie, a następnie podczas okupacji niemieckiej jako samouk. W roku 1945 wstąpił do drugiej klasy Gimnazjum w Grajewie, gdzie jak wiadomo poznał się z profesorem Jerzym Wiśniewskim. Aleksander Rydzewski uzyskał tzw. małą maturę w roku 1947 w Ełku, natomiast dwa lata później potwierdził swoje wykształcenie dużą maturą w roku 1949. Zapewne w ślad za swym przyjacielem Jerzym Wiśniewskim wyruszył celem dalszej edukacji na zachód i złożył podanie o przyjęcie na wydział lekarski na ówczesnym Uniwersytecie Poznańskim. Cała zresztą jego najbliższa rodzina musiała opuścić Rajgród i w większości osiadłą w Poznaniu. Dyplom i tytuł lekarza Rydzewski uzyskał w roku 1954. Całe swoje zawodowe życie związał z Katedrą Biologii i Parazytologii Lekarskiej Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, a głównym jego polem działania była praca badawcza dotycząca immunologii i diagnostyki zakażeń pierwotniakiem Toxoplasma gondii. Poza działalnością naukową doktor Rydzewski zajmował się amatorsko historią regionalną i genealogią własnej rodziny. Jako przyjaciel profesora Jerzego Wiśniewskiego miał dostęp także do jego badań, o czym pisze we wstępie swojego artykułu z roku 1992. Do końca swoich dni uczestniczył w działaniach Katedry Parazytologii i miał jeszcze sporo planów z nią związanych, niestety zmarł przedwcześnie dnia 5 września roku 1995 w Poznaniu. Oprócz badań naukowych związanych z medycyną, doktor Rydzewski pozostawił po sobie *Dziełko*, jak sam czule nazywał swoją amatorską - w dobrym tego słowa znaczeniu - pracę.

Początki rodu Rydzewskich

Pierwsze wzmianki tyczące się opisywanego rodu związane są z kupnem dwudziestu włók ziemi miary chełmińskiej w Rydzewie w parafii Słucz przez Piotra i Alberta z Kownat od Sasina i Mścisława z Rydzewa, o czym świadczy przywilej książęcy z roku 1439 wystawiony w Wąsoszu. Jak sam Ignacy Kapica Milewski pisze w komentarzu do tej transakcji: *Piotr i Wojciech z Kownat, to jest Kownaccy, za tym przywilejem dobra Rydzewo odziedziczywszy, z Rydzewa pisząc się, domu Rydzewskich stali się początkiem*[2]. Herbem przynależnym Kownackim był herb Kownaty inaczej zwany Suchekomnaty, który to herb używali dalej Rydzewscy. Jako że Rydzewscy w ziemi wiskiej byli bardzo rozrodzeni, problematyczne jest wywiedzenie linii z Rajgrodzika na podstawie tak szczątkowych źródeł. Brak ksiąg sądowych z ziemi wiskiej uniemożliwia dokładne prześledzenie powiązań rodzinnych pierwszych pokoleń tej rodziny, lecz pewne fakty mimo to udało się ustalić. Droga Rydzewskich z Rydzewa w parafii Słucz do Rajgrodzika w parafii Rajgród wiedzie przez punkt pośredni leżący na prastarej drodze z Grajewa na wschód a mianowicie przez miejscowość Rydzewo-Czarny Las[3]. Dzisiaj miejsce to, będące siedzibą parafii, położone jest na uboczu. W związku z budową XIX-wiecznej drogi Grajewo-Rajgród nie jest już konieczny przejazd przez Kamienny Bród na rzece Ełk i dalej przez Rydzewo, ale prostym skrótem przez bagno Kuwasy dojeżdża się do celu z Grajewa do Rajgrodu.

Co do początków samego Rydzewa-Czarnego Lasu należy wspomnieć o pierwotnym nadaniu Czarnego Lasu dla Bartłomieja Kołaka około roku 1517. Według pracy profesora Wiśniewskiego na temat osadnictwa tych terenów, *w roku 1550 Agnieszka, żona Krzysztofa Karwowskiego, Zofia, żona Pawła Goraja z Przepiórek w Prusach, i Barbara, żona Grzegorza Rydzewskiego, zeznały, że przed ponad trzydziestu laty Jan Radziwiłł wziął od ich ojca Bartłomieja Kołaka wieś Kołaki pod Goniądzem (Kołakowszczyznę) dając w zamian Czarny Las*[4]. To wydarzenie musiało dać początek dalszemu tworzeniu się osad na tym terenie, a mianowicie powstały Kołaki-Czarny Las, Karwowo-Czarny Las, Przestrzele-Czarny Las, Bukowo oraz omawiane przez nas Rydzewo-Czarny Las. Najpewniej wspomniany Grzegorz Rydzewski pochodził z Rydzewa w parafii słuckiej i zapewne był protoplastą wszystkich Rydzewskich z tegoż Rydzewa-Czarnego Lasu, chociaż w tym czasie również występuje w źródłach inny Rydzewski a mianowicie Paweł, może brat Grzegorza. Faktem jest, że już w roku 1557

[2] Kapica Milewski I. Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego : (dopełnienie Niesieckiego) : wydanie z rękopisu. Kraków 1870

[3] Dzisiejsze Rydzewo, pow. Grajewski, gm. Rajgród, siedziba parafii

[4] Wiśniewski J. „Początek i rozwój osadnictwa między rzeką Łek i Rajgrodem". W: M. Gnatowski, H. Majecki, Studia i materiały do dziejów powiatu grajewskiego, tom I, Warszawa 1975

możemy natknąć się w Kapicjanach na Łazarza Rydzewskiego syna Grzegorza[5], co więcej możemy poznać go lepiej, albowiem pod rokiem 1569 czytamy słowa Anny Radziwiłłówny żony Stanisława Kiszki: *Oznajmuję, żem na przyczynę Pana Jana Kiszki syna swojego i bacząc wierne i godne posługi służebnika mojego Łazarza Rydzewskiego, dałam temu służebnikowi mojemu Łazarzowi Rydzewskiemu Imienie Turczynowskie, którego Imienia jest włók litewskiej miary dwanaście opisanych*[6]. Chodzi oczywiście o dzisiejszy Turczyn w par. Rajgród trzymany wcześniej przez Jana Turczyna Wysockiego. Dalej widnieje zapis pod rokiem 1580 tyczący się Łazarza Rydzewskiego *de Turczynowo a Rajgród*, czyli widzimy stąd, że Turczynowo musiało być przez chwilę siedzibą tej linii rodu Rydzewskich, natomiast w dalszym ciągu trzymali oni również Rydzewo. Skądinąd wiadomo, że Łazarz Rydzewski żonaty był z Zofią Grabowską, córką Filipa i Elżbiety Grajewskiej. Widać, że w tym momencie historii Rydzewscy mierzyli wysoko, gdyż koligacje z rodziną Grajewskich nie były bez znaczenia, albowiem bratem Elżbiety Grajewskiej był starosta wiski Piotr Grajewski[7]. W najbliższej rodzinie Rydzewskich byli również Jan Grajewski chorąży wiski, podsędek bielski Mikołaj Markowski z Markowa czy pleban knyszyński Jan Grabowski. Co ciekawe jeszcze w roku 1580 w Źródłach Dziejowych możemy wyczytać Grzegorza Rydzewskiego jako właściciela dóbr Szymany, Pomiany i Solistówka – może zarządzał nimi w imieniu syna i synowej z Grabowskich Pomianów? W każdym razie Łazarz Rydzewski i Zofia Grabowska doczekali się licznego potomstwa, byli to mianowicie synowie Baltazar, Filip, Łazarz, Jan, Andrzej, Łukasz i Kacper. Występują oni w źródłach od roku 1600 jako dziedzice Rydzewa i Turczynowa, ale również pobliskich Kosówki, Łabętnika, Pomian i Solników (czyli Solistówki), dóbr odziedziczonych po matce. Który z braci mógł być przodkiem omawianych przez nas Rydzewskich (i czy w ogóle), nie wiadomo. Natomiast kilkadziesiąt lat później, bo od lat 70. XVII wieku zaczyna się właściwa genealogia omawianych Rydzewskich z Rajgrodzika.

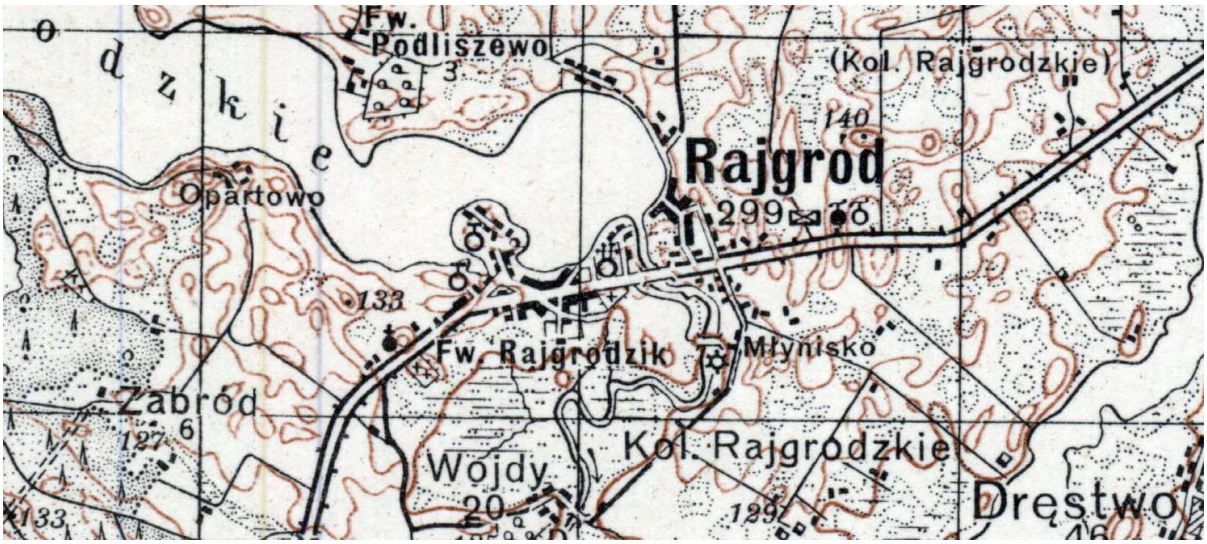

Rysunek 3. Rajgrodzik położony na południe od Rajgrodu. WIG - Mapa Taktyczna Polski 1:100 000 /1924 - 1939/

[5] CDIAK, f. 966, s. 101
[6] ANK, ZZG 15
[7] Piotr Grajewski h. Gozdawa – syn Bartłomieja i nieznanej matki, wnuk Jana. Starosta wiski, kasztelan zakroczymski. Dziedzic dóbr Grajewo, Mierucie, Konopki, Wiśniewo i Karniewo. Zabity i spalony w Glinkach przez Andrzeja Iłowskiego w drodze do Wizny w Wąsoszu w roku 1582. Żonaty z Jadwigą Taszycką

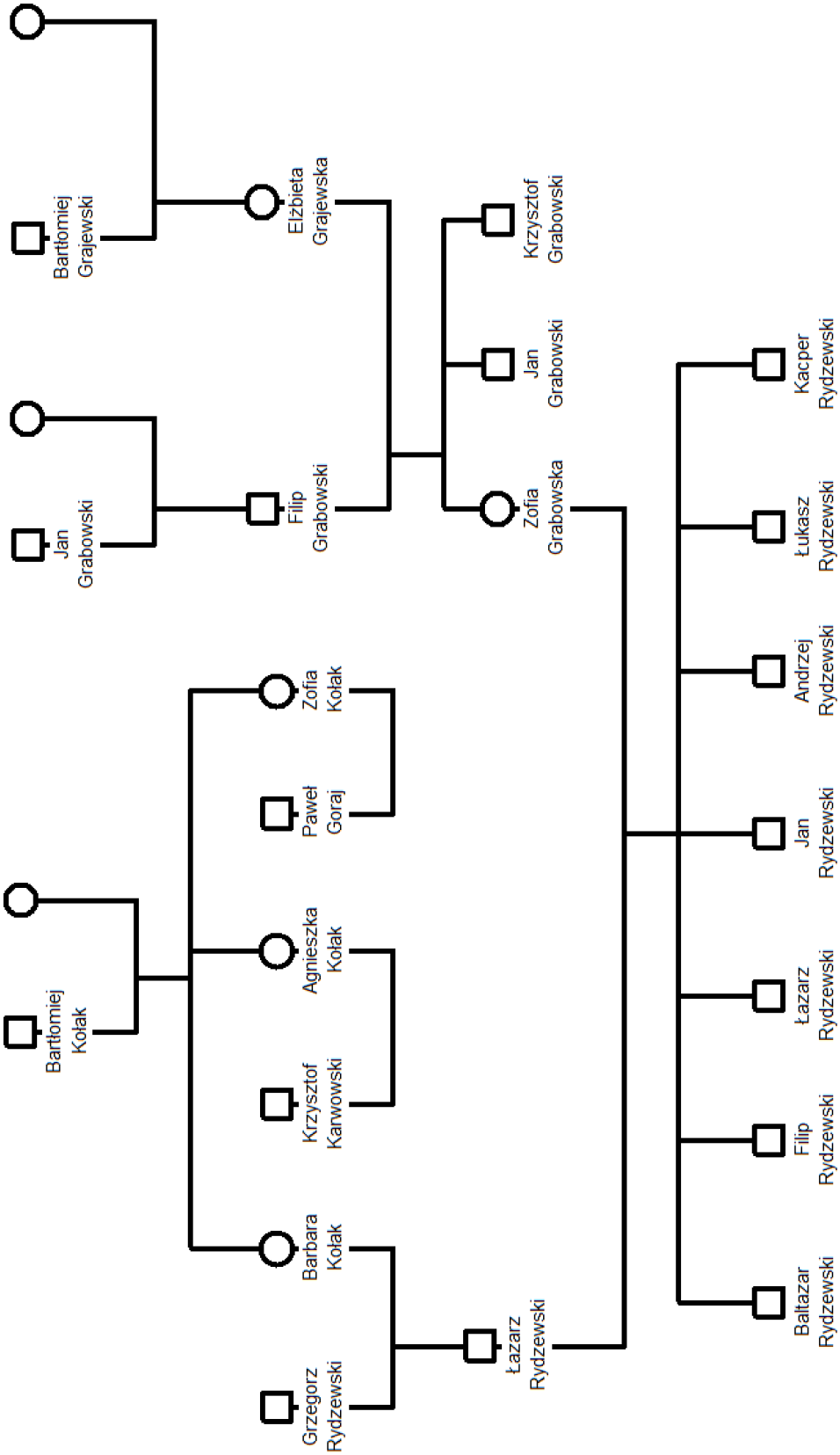

Rysunek 4. Genealogia pierwszych pokoleń Rydzewskich z Rydzewa-Czarnego Lasu

Zarys genealogii

Przedstawiam spis generacji rodu Rydzewskich herbu Suchekomnaty w systemie d'Aboville poczynając od najstarszego znanego przodka Jakuba Rydzewskiego. Zarys zawiera informacje pewne, a także hipotetycznie możliwe relacje, które każdorazowo zaznaczam w tekście. Podkreśleniem oznaczyłem przodków doktora Aleksandra Rydzewskiego.

1. **Jakub Rydzewski** – znany tylko z dokumentów tyczących się jego dzieci. Musiał być urodzony około roku 1620. Mógł być synem lub wnukiem któregoś z dzieci Łazarza z Rydzewa i Turczynowa. Dziedzic Rydzewa-Czarnego Lasu w parafii Rajgród. Z pewnych jego potomków wymieniam Marcina Rydzewskiego, natomiast więcej wątpliwości jest z dziećmi Aleksandrem i Aleksandrą Rydzewskimi. Teoretycznie mógł być ojcem lub bratem także Olbrachta Rydzewskiego, dziedzica Kurejwy i Osowca, oraz dziadem syna Olbrachtowego Jakuba Rydzewskiego, który wziąłby po nim imię, ale to tylko hipoteza, o czym niżej. Jakub Rydzewski zmarł przed rokiem 1673.

1.1. **Marcin Rydzewski** – syn Jakuba Rydzewskiego i nieznanej matki. Znany przede wszystkim z rejestrów skarbowych z lat 70. XVII wieku jako dziedzic Rydzewa-Czarnego Lasu w parafii Rajgród[8]. Jego żoną i zapewne matką dzieci była Katarzyna Źrzobkówna, córka Jakuba Źrzobka. Już od roku 1673 w spisach podatkowych występuje wraz z żoną. Zmarł przed rokiem 1700, ale po 1679, w którym to czasie wzmiankowany jest w księdze goniądzkiej grodzkiej. Jego szwagrem był Paweł Źrzobek.

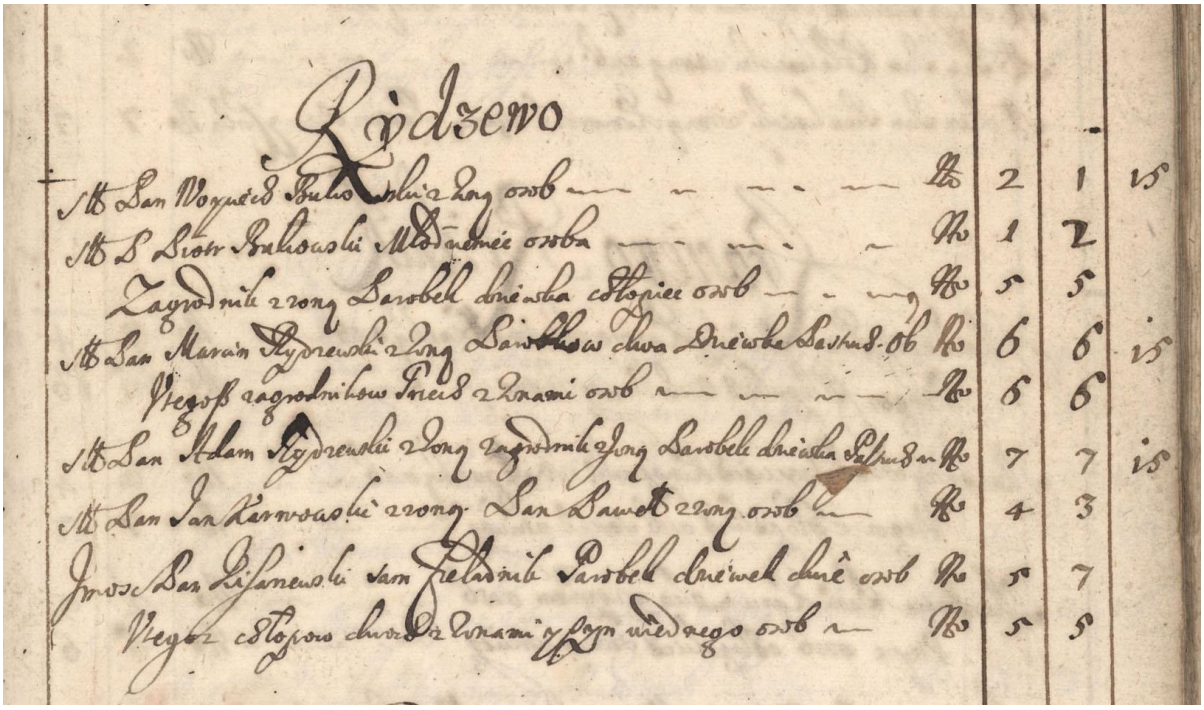

Rysunek 5. AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego, sygn. 70. Rok 1676

1.1.1. **Mateusz Rydzewski** – syn Marcina Rydzewskiego i zapewne Katarzyny Źrzobkówny. Musiał być urodzony około roku 1680, gdyż rejestry podatkowe z lat 70. XVII wieku nie uwzględniały go w spisie rodziny jego ojca Marcina. W roku 1700 już wzmiankowany jako Mateusz po Marcinie na Rydzewie Rydzewski, jego żoną wówczas była Marianna córka Kacpra na Kukowie i Rajgrodzie (!) Kukowskiego syna po zmarłym Baltazarze. W zapisie tym doszukuję się pierwszego kontaktu Rydzewskich z Rajgrodzikiem (jako częścią miasta Rajgród), albowiem także w roku 1700 w

[8] AGAD, ASK 70

Kapicjanach można odnaleźć intromisję Kukowskiego (pewnie Kacpra) na dwie włóki dóbr Ruszczeńskie, a tak wówczas nazywano Rajgrodzik. Faktem jest, że w roku 1745 w zbiorze Kaczanowskiego widnieje Mateusz Rydzewski jako dziedzic majątku Ruszczyce wraz z synem Kazimierzem[9]. Dodatkowo warto podać, że Marianna Kukowska była, jak już napisałem, córką Kacpra po Baltazarze oraz Katarzyny Milewskiej po Wawrzyńcu. Mateusz Rydzewski miał na pewno powyższego syna Kazimierza oraz bardzo możliwe że syna Wacława oraz córkę Rozalię. Rydzewski zmarł zdaje się przed rokiem 1748, a na pewno przed 1762. Zapisał się on w historii jako pierwszy Rydzewski na Rajgrodziku.

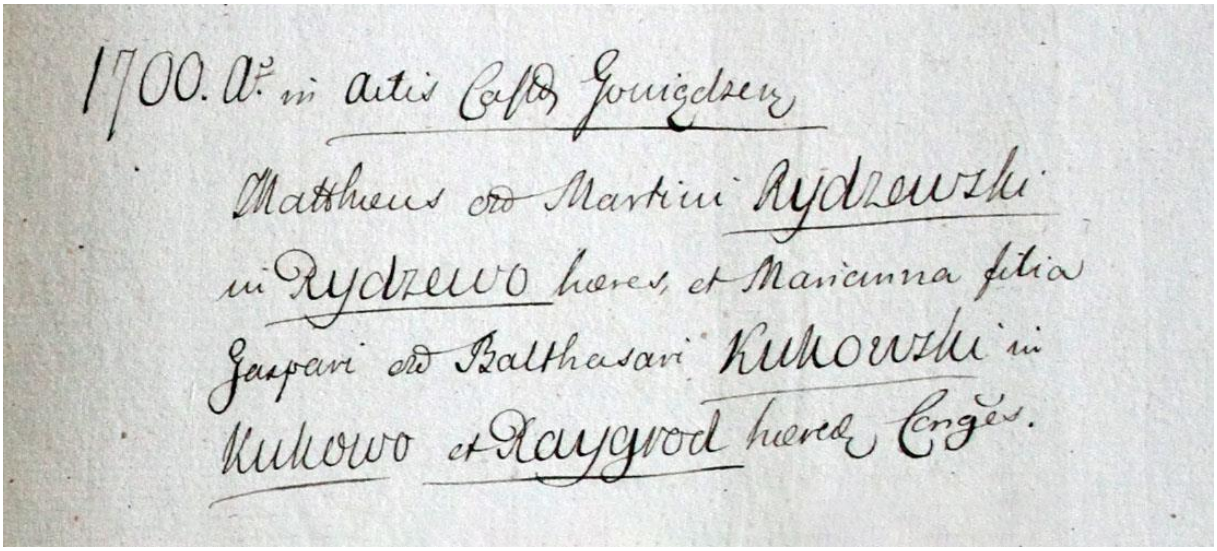
1700. d. 7. in acta Castr. Goniądzens.
Matthaeus fil. Martini Rydzewski
in Rydzewo haered. et Marianna filia
Gaspari fil. Balthasari Kukowski in
Kukowo et Raygrod haered. Congés.

Rysunek 6. Kapicjana. Wypis z ksiąg sądowych goniądzkich z roku 1700

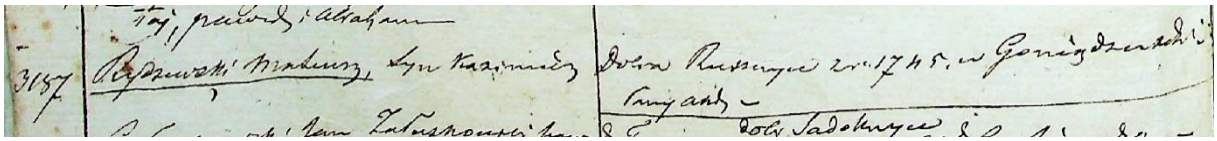

Rysunek 7. Mateusz Rydzewski z synem Kazimierzem w Zbiorze Kaczanowskiego.

1.1.1.1. **Kazimierz Rydzewski** – syn Mateusza Rydzewskiego i zapewne Marianny Kukowskiej. Urodzony musiał być w latach 1720-1730 w Rydzewie lub Rajgrodziku. Pierwsza wzmianka o nim pojawia się w roku 1745 we wspomnianym już zbiorze Kaczanowskiego. Możliwe, że chodziło o przekazanie mu przez ojca majątku Ruszczyce, gdyż wpisany jest w regestrze razem z ojcem. Wymienia go także Seweryn Uruski w swoim dziele jako właściciela Roszczyc (!) w roku 1748[10]. Tę samą datę podaje Elżbieta Sęczys w swojej pracy według II Rady Stanu, mianowicie w roku 1748 Kazimierz Rydzewski miał odziedziczyć dobra Ruszczyce po ojcu Mateuszu[11]. Widnieje Kazimierz Rydzewski również w spisie podymnego z roku 1775 zawartym w Zbiorze Zygmunta Glogera jako dziedzic części na włókach rajgrodzkich (musi to oznaczać Rajgrodzik), co ciekawe wpis jest zawarty pod majątkiem Wólka Piotrowska[12]. Przynajmniej dwukrotnie żonaty. Z pierwszą żoną Katarzyną z Danowskich (ur. ok. 1737, zm. 1777 w Ruszczkach(!)) miał na pewno dziewiątkę dzieci urodzonych w latach 1755-1777 – Pawła, Andrzeja Mikołaja, Kunegundę, kolejnego Pawła, Antoniego Jana, Adama Kacpra, Ewę Krystynę, Wincentego Melchiora i Mariannę Brygidę. Z drugą żoną Agnieszką z Skrodzkich (ur. ok. 1744, zm. 1819 w Rajgrodziku) doczekał się jeszcze czwórki potomstwa urodzonych w latach 1779-

[9] CDIAK, f. 966, s. 58
[10] Uruski S., Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. T.15: Prz-Rzy, Warszawa 1931
[11] Sęczys E., Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861, Warszawa 2007
[12] ANK, ZZG 605

1787 – Józefa Macieja, Jana, Jakuba oraz Teresę. Ślub Kazimierza Rydzewskiego i Agnieszki z Skrodzkich Świderskiej odbył się w roku 1778 w parafii Rajgród. Świadkami ceremonii byli urodzeni Michał Karwowski chorążyc ziemi wiskiej, Mateusz Niedźwiecki oraz Mateusz Chrostowski. Dla uzupełnienia warto dodać, że Agnieszka Skrodzka była pierwotnie wydana za Antoniego Świderskiego (ślub w roku 1772 w parafii Grajewo), z którym miała córkę Ewę Wiktorię Świderską urodzoną w roku 1773 w Cyprkach. Kazimierz Rydzewski zmarł po roku 1787, natomiast nie udało mi się odnaleźć metryki jego zgonu. Luka w księgach zgonów w parafii rajgrodzkiej jest w latach 1785-1805, więc można mniemać, że Kazimierz zmarł najdalej w roku 1805. Co ciekawe jeszcze w roku 1783 jakiś Kazimierz Rydzewski występuje w roli świadka na ślubie Antoniego Jana Rydzewskiego, być może ojciec świadkował u swego syna.

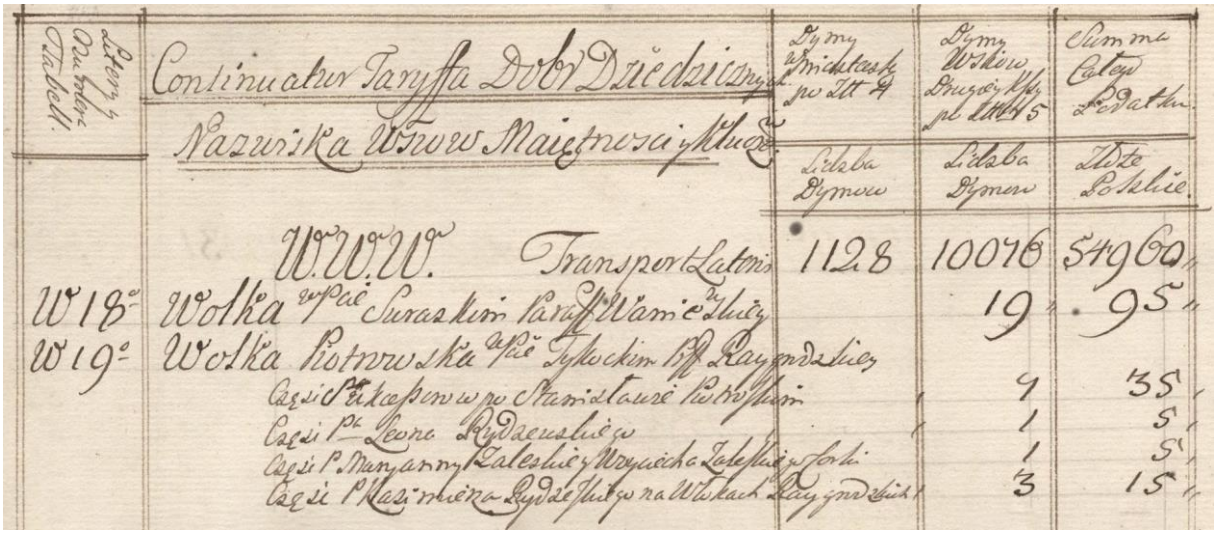

Rysunek 8. Kazimierz Rydzewski jako właściciel części na włókach rajgrodzkich, czyli zapewne Rajgrodzika. Podatek podymny z dóbr szlacheckich województwa podlaskiego. Rok 1775. ANK, ZZG 605

1.1.1.1.1. **Paweł Rydzewski** – syn Kazimierza Rydzewskiego i Katarzyny Danowskiej. Urodzony w roku 1755 w Rajgrodzie. Chrzestnymi Pawła zostali wielebny Franciszek Janiszewski oraz szlachetna Magdalena Dziekońska. Prawdopodobnie Paweł Rydzewski zmarł za młodu, gdyż źródła milczą na jego temat a niedługo potem, bo w roku 1761, przychodzi w tej rodzinie na świat kolejny Paweł Rydzewski.

1.1.1.1.2. **Andrzej Mikołaj Rydzewski** – syn Kazimierza Rydzewskiego i Katarzyny Danowskiej, urodzony w roku 1756 w Rydzewie. Rodzicami chrzestnymi Andrzeja Mikołaja byli duchowny rajgrodzki Paweł Karwowski i wielmożna Rozalia Porzycka. Nie są znane dalsze losy Andrzeja Mikołaja, prawdopodobnie zmarł za młodu.

1.1.1.1.3. **Kunegunda Rydzewska** – córka Kazimierza Rydzewskiego i Katarzyny z Danowskich. Przyszła na świat w Rajgrodzie w roku 1759 a chrzestnymi dziecka zostali wielmożny Mateusz (?) Piotrowski i Franciszka Pstrzyńska. Jak starsze rodzeństwo prawdopodobnie Kunegunda zmarła w młodości.

1.1.1.1.4. **Paweł Rydzewski** – syn Kazimierza Rydzewskiego i Katarzyny Danowskiej. Urodzony według aktu chrztu w roku 1761 w Rajgrodzie, choć zapewne chodzi o Rajgrodzik. Chrzestnymi Pawła Rydzewskiego zostali urodzony Mateusz Niedźwiecki oraz szlachetna Barbara Pstrzyńska. Jako ścieżkę kariery Paweł Rydzewski obrał życie w stanie duchownym i został proboszczem w niedalekich Raczkach. Co ciekawe przed nim plebanem raczkowskim był ksiądz Wacław Rydzewski, możliwe że stryj. Ksiądz Paweł Rydzewski umiera jako proboszcz w Raczkach w roku 1817. Zgon zgłaszają jego

bracia urodzeni Jaśnie Janowie Jan Rydzewski i Józef Rydzewski, zamieszkali w Folwarku Roszczycach oraz pokrewny Jaśnie Jan Piotr Toczyłowski z Łabętnika.

1.1.1.1.5. **Antoni Jan Rydzewski** – syn Kazimierza Rydzewskiego i Katarzyny Danowskiej. Urodzony w Rydzewie w roku 1763, natomiast chrzestnymi jego byli wielebny Władysław Rydzewski komendariusz bargłowski (raczej tożsamy z Wacławem Rydzewskim plebanem raczkowskim) oraz urodzona Franciszka Kramkowska. W roku 1783 bierze za żonę Antoninę Lenczewską z Bukowa. Świadkami na ślubie byli Kazimierz Rydzewski, być może ojciec Antoniego oraz Tomasz Piotrowski. Początkowo ich dzieci przychodzą na świat w Rydzewie a następnie w Źrobkach. Znana jest jedenastka potomków tej pary, o czym niżej. Pod koniec życia Antoni i Antonina Rydzewscy zamieszkali w Chmielach, Antoni zmarł w roku 1821 w tejże miejscowości, a Antonina w roku 1829.

1.1.1.1.5.1. **Elżbieta Rydzewska** – córka Antoniego i Antoniny z Lenczewskich małżonków Rydzewskich, urodzona w roku 1784 w Rydzewie. Chrzestnymi Elżbiety zostali urodzeni Wojciech Rydzewski i Marianna Bukowska. Elżbieta Rydzewska zmarła *na gorączkę* w roku 1812 w Źrobkach w wieku lat dwudziestu ośmiu jako panna.

1.1.1.1.5.2. **Jan Rydzewski** – syn Antoniego Rydzewskiego i jego żony Antoniny Lenczewskiej. Przyszedł na świat w roku 1786 w Źrobkach, a jego rodzicami chrzestnymi byli szlachetni Mateusz Krassowski i Marianna Szemborska. Wiadomo, że razem z braćmi Romualdem, Wincentym i Wojciechem legitymował się przed Heroldią Królestwa Polskiego w roku 1838 z herbem Suchekomnaty, o czym pisze Elżbieta Sęczys[13]. Jan Rydzewski zmarł w Chmielach w roku 1862 jako szlachcic legitymowany oraz kawaler.

1.1.1.1.5.3. **Agnieszka Ludwika Rydzewska** – córka Antoniego i Antoniny z Lenczewskich małżonków Rydzewskich, urodzona w roku 1789 w Źrobkach. Chrzestnymi Agnieszki Ludwiki zostali urodzony Michał Piotrowski i szlachetna Bogumiła Konopacka. W roku 1804 widnieje Agnieszka Rydzewska w akcie chrztu swojego brata stryjecznego Macieja Kazimierza Rydzewskiego, zaś w roku 1807 w akcie chrztu siostry stryjecznej Franciszki Teresy Rydzewskiej widzimy Agnieszkę Rydzewską ze Źrobków. W roku 1809 w Pomianach Agnieszka Rydzewska bierze za męża urodzonego Adama Liszewskiego. Z małżeństwa tego przyszła na świat jedenastka dzieci, mianowicie: Teresa Wiktoria, Piotr, Franciszka, Kazimierz Konstanty, Teofila, Marianna Katarzyna, Katarzyna, Antoni Tomasz, Ewa, Wiktoria Anna oraz Kazimierz. Rodzili się w większości w Pomianach w latach 1811-1831, jeden tylko Piotr przyszedł na świat w Opartowie. Nie jest znana data zgonu Agnieszki z Rydzewskich Liszewskiej ani jej męża Adama Liszewskiego.

1.1.1.1.5.4. **Romuald Jan Rydzewski** – syn Antoniego Jana i Antoniny z Lenczewskich małżonków Rydzewskich. Urodził się w roku 1791 w dobrach Źrobki. Chrzestnymi Romualda Jana zostali wielebny Andrzej Roguski wówczas zdaje się wikary (ten sam, który w roku 1794 zachęcał do wstępowania w szeregi powstańcze[14]) z urodzoną Zofią Sadkowską oraz także urodzeni Antoni Dziekoński z Bogumiłą Konopacką. W roku 1815 Romuald Jan Rydzewski żeni się z panną z Wojdów, mianowicie z Bogumiłą Dobrowolską skarbnikówną derpską, córką Józefa Dobrowolskiego i Marianny z Karwowskich. Para ta nie doczekała się potomstwa, a sama Bogumiła zmarła w Wojdach w roku 1820. Już w roku 1822 Romuald Jan bierze za żonę Juliannę Andracką z Dębowa w par. Jaminy. Świadkami tej uroczystości byli wielmożni Stanisław Andracki oraz Antoni Krajewski. Tym razem poszczęściło się Rydzewskiemu, ponieważ żona dała mu dziesiątkę dzieci, które przychodziły na świat w latach 1823-1838 w Chmielach. Wiadomo, że wraz z braćmi legitymował się przed Heroldią Królestwa Polskiego w roku 1838 z herbem Suchekomnaty, o czym było pisane wyżej. Jego rodzina występuje w spisie

[13] Sęczys E., Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861, Warszawa 2007
[14] Rajgrodzkie Echa, Rok XXX, Nr 6 (335), VI-VII.2019

parafian rajgrodzkich z roku 1838 w miejscowości Chmiele: Romuald lat 50, Julianna lat 30, Wiktor lat 15 syn, Karol lat 13 syn, Józef lat 10 syn, Delfina lat 2 córka, Emilia lat 6 córka. Wzmiankowany jest Romuald Rydzewski również jako właściciel majątku Chmiele w latach 1856-1858 w spisie Antoniego Rzońcy z roku 1866 pod nazwą *Wykaz Właścicieli Dóbr Ziemskich w Królestwie Polskim*[15]. Nie jest znana data śmierci Romualda Jana Rydzewskiego ani jego żony Julianny z Andrackich.

1.1.1.1.5.5. **Marianna Rydzewska** – córka Antoniego Jana Rydzewskiego i Antoniny z Lenczewskich. Przyszła na świat w roku 1792 w Źrobkach, natomiast chrzestnymi jej byli urodzeni Bonawentura Konopacki i Barbara Szemborska. W roku 1818 poślubiła Antoniego Jankowskiego, strażnika celnego z Rydzewa. Doczekali się oni kilkoro potomstwa. W roku 1819 w Źrobkach przyszedł na świat Teofil Antoni Jankowski, natomiast w roku 1831 w Sierkach, par. Tykocin Józef Jankowski. Ciekawa sprawa, że w roku 1845 w par. Rajgród odbył się chrzest Anny Jankowskiej urodzonej około roku 1831 w Łazach w par. Tykocin. Mieszkała ona wówczas w Pomianach, w par. Rajgród. Nie są znane inne fakty z życia Marianny z Rydzewskich Jankowskiej.

1.1.1.1.5.6. **Tomasz Rydzewski** – syn Antoniego Jana Rydzewskiego i jego żony Antoniny Lenczewskiej. Urodził się w Źrobkach w roku 1794. Chrzestnymi Tomasza Rydzewskiego zostali urodzeni Tomasz Piotrowski oraz Bogumiła Rydzewska, ciotka dziecka, żona Adama Rydzewskiego. Tomasz Rydzewski musiał umrzeć przed rokiem 1805 jako dziecko.

1.1.1.1.5.7. **Aniela Rydzewska** – córka Antoniego Jana Rydzewskiego oraz Antoniny Lenczewskiej, przyszła na świat w roku 1796 w Źrobkach, a jej chrzestnymi byli urodzeni Mikołaj Dorff oraz Aniela Szymborska. Zmarła również w Źrobkach w wieku lat szesnastu w roku 1812 *na puchlinę* niedługo po siostrze Elżbiecie. Był to niewątpliwie ciężki okres dla rodziców obu sióstr.

1.1.1.1.5.8. **Józef Rydzewski** – syn Antoniego Jana Rydzewskiego i jego żony Antoniny Lenczewskiej. Urodził się w Źrobkach w roku 1798. Chrzestnymi Józefa Rydzewskiego zostali szlachetni Józef Rydzewski, stryj z Rajgrodu oraz Katarzyna Roguska również stamtąd. Nie są znane dalsze losy Józefa, pewnie zmarł przed rokiem 1805.

1.1.1.1.5.9. **Wojciech Rydzewski** – syn Antoniego Jana Rydzewskiego i jego żony Antoniny Lenczewskiej. Przyszedł na świat w roku 1801 w Źrobkach jako jeden z bliźniaków. Co ciekawe ksiądz dopisał obok przy akcie chrztu: *Bliźnięta, dwóch synów, obydwa czerstwi*. Chrzestnymi Jakuba byli szlachetni Adam Rydzewski (stryj) i Marcella Malinowska. Wiadomo, że wraz z braćmi legitymował się przed Heroldią Królestwa Polskiego w roku 1838 z herbem Suchekomnaty, o czym było pisane wcześniej. Dopiero w roku 1847 wziął za żonę Weronikę Cebulską, córkę Piotra i Marianny z Rzeszotarskich. Ślub odbył się w odległej parafii Przerośl a panna młoda pochodziła z Pawłówki. Nie są znane dzieci tej pary. Wojciech Rydzewski umiera jako wdowiec w Chmielach w roku 1868 *przy familii mieszkający*, czyli zapewne u brata Romualda Jana Rydzewskiego. Aktu zgonu jego żony Weroniki nie znalazłem.

1.1.1.1.5.10. **Jakub Rydzewski** – syn Antoniego Jana Rydzewskiego i jego żony Antoniny Lenczewskiej. Przyszedł na świat w roku 1801 w Źrobkach jako jeden z bliźniaków. Chrzestnymi jego zostali szlachetni stryj Wincenty Rydzewski oraz Teresa Rydzewska, ciotka. Nie są znane inne fakty z życia Jakuba Rydzewskiego, pewnie zmarł jako dziecko, choć w akcie chrztu widzimy dopisek o *czerstwym* stanie Jakuba (patrz wyżej).

1.1.1.1.5.11. **Wincenty Rydzewski** – najmłodsze dziecko Antoniego Jana Rydzewskiego i jego żony Antoniny Lenczewskiej. Urodzony w Źrobkach w roku 1803. Chrzestnymi dziecięcia byli Jan

[15] Biblioteka Jagiellońska, s. 743/99

Rydzewski ekonom w Pomianach z Agnieszką Rydzewską oraz Mateusz Niedźwiecki ekonom w Reszkach z Teresą Rydzewską. Wiadomo, że wraz z braćmi legitymował się przed Heroldią Królestwa Polskiego w roku 1838 z herbem Suchekomnaty, o czym już pisałem we wcześniejszych biogramach. Wincenty Rydzewski poślubił Anielę z Wegnerów, nie odnalazłem ich aktu ślubu w okolicznych parafiach, ale za to znane są metryki chrztów ich dzieci, które przychodziły na świat i umierały w latach 1831-1840 w różnych miejscowościach, mianowicie w Grajewie, Filipowie, Stawiskach. Wincenty Rydzewski umarł w roku 1845 w Filipowie jako Rewizor Rogatki Komory Celnej Filipów. Nie jest znana data ani miejsce śmierci jego żony Anieli.

1.1.1.1.6. **Adam Kacper Rydzewski** – syn Kazimierza Rydzewskiego i Katarzyny Danowskiej. Według aktu chrztu urodzony w Rajgrodzie w roku 1765. Jego rodzicami chrzestnymi byli urodzony Adam Smoleński skarbnik bielski i wielmożna Teresa Karwowska chorążanka wiska oraz urodzeni Adam Kramkowski z Anną Smoleńską. W roku 1794 poślubił Bogumiłę Bukowską z Bukowa w parafii Rajgród a świadkami tego wydarzenia zostali urodzeni Stanisław i Florian Toczyłowscy oraz Wacław i Wincenty Rydzewscy. Sam Adam Rydzewski zmarł dość wcześnie, bo w roku 1810 w Rajgrodziku, ale przez te kilkanaście lat małżeństwa Bogumiła Bukowska dała mu kilkoro potomków: Jana, Ignacego, Pawła, Bonifacego Grzegorza, Franciszkę Teresę oraz Małgorzatę. Dzieci te przychodziły na świat w Rajgrodziku inaczej Ruszczycach. Bogumiła Rydzewska jako wdowa umiera w roku 1829 w Rajgrodziku.

1.1.1.1.6.1. **Jan Rydzewski** – syn Adama Kacpra Rydzewskiego i jego małżonki Bogumiły Bukowskiej. Przyszedł na świat w roku 1797. Jego chrzestnymi zostali wielebny Antoni Karwowski oraz urodzeni Franciszka Krzywicka, Florian Toczyłowski i Katarzyna Roguska. W roku 1830 bierze ślub z Annę Santor inaczej Santorowską i od tej pory określany jest mianem mieszczanina, obywatela miasta Rajgrodu. Doczekał się w swym krótkim życiu trzech córek: Bogumiły (1822-1832), następnej Bogumiły (1832-?) i Franciszki (1833-?). Zmarł w roku 1833 w Rajgrodzie. Kolejnym mężem wdowy Anny został Jan Sebunio, ślub ten odbył się w roku 1835 w Rajgrodzie.

1.1.1.1.6.2. **Ignacy Rydzewski** – syn Adama Kacpra Rydzewskiego i Bogumiły z Bukowskich. Przyszedł na świat w roku 1800 w Ruszczycach. Rodzicami chrzestnymi Ignacego zostali szlachetni stryj Józef Rydzewski i Marianna Pieniążkowa z Ruszczyc. Ignacy Rydzewski jako syn Adama a wnuk Mateusza (oczywiście powinno być prawnuk) legitymował się przed Heroldią z herbem Suchekomnaty w roku 1837[16]. Można mniemać, że to jego tyczy się zapis ze spisu parafian rajgrodzkich, który podaje w roku 1838 informację o Ignacym Rydzewskim kawalerze mieszkającym w Łazarzach. Również można łączyć z nim akt zgonu z roku 1869, w którym opisany jest zgon właściciela cząstkowego Ignacego Rydzewskiego z Łazarzy, kawalera. O śmierci zawiadomił Józef Bukowski, zapewne kuzyn.

1.1.1.1.6.3. **Paweł Rydzewski** – syn Adama Kacpra Rydzewskiego i Bogumiły z Bukowskich. Urodził się w roku 1803, a jego chrzestnymi zostali Tomasz Ciszewski z Teresą Rydzewską oraz Jan Rydzewski z Marcellą Malinowską. Nie są znane dalsze losy Pawła Rydzewskiego. Przypuszczam, że zmarł jako dziecko przed rokiem 1805.

1.1.1.1.6.4. **Bonifacy Grzegorz Rydzewski** – syn Adama Kacpra Rydzewskiego i Bogumiły z Bukowskich, urodzony w roku 1805 w Rajgrodzie. Rodzicami chrzestnymi nowonarodzonego zostali Antoni Rydzewski z Źrobków (stryj) oraz Marianna Dobrowolska z Wojdów. Bonifacy Grzegorz zmarł w wieku dwóch miesięcy w roku 1806 w tymże Rajgrodzie.

1.1.1.1.6.5. **Franciszka Teresa Rydzewska** – córka Adama Kacpra Rydzewskiego i jego małżonki Bogumiły Bukowskiej. Urodziła się w roku 1807 w Rajgrodziku, natomiast jej chrzestnymi zostali

[16] Sęczys E., Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861, Warszawa 2007

szlachetni Józef Rydzewski z Wólki (zapewne stryj) oraz Agnieszka Rydzewska ze Źrobków, czyli siostra stryjeczna. Nie mam pewności, czy to ta Franciszka Rydzewska widnieje w akcie zgonu w roku 1823 w miejscowości Łazarze, gdyż dokument ten nie zawiera istotnych dla sprawy szczegółów, ale hipoteza ta może być trafna, zważywszy że jej wujostwo Bukowscy mieszkali w tym czasie w Łazarzach. Sprawę komplikuje fakt, że jakaś panna Franciszka Rydzewska pojawia się jako chrzestna Piotr Pawła Rydzewskiego w roku 1826.

1.1.1.1.6.6. **Małgorzata Rydzewska** – córka Adama Kacpra Bukowskiego oraz Bogumiły z Bukowskich. Urodzona w roku 1810 w miejscowości Rajgrodzik, a jej chrzestnymi zostali urodzeni Wacław Rydzewski i Joanna Rydzewska (zapewne stryjenka, żona Józefa Rydzewskiego). Życie Małgorzaty Rydzewskiej nie trwało długo, bo już w roku 1812 umiera.

1.1.1.1.7. **Ewa Krystyna Rydzewska** – córka Kazimierza Rydzewskiego oraz jego małżonki Katarzyny z Danowskich. Ewa Krystyna Rydzewska przyszła na świat w Rajgrodzie w roku 1771, zaś jej chrzestnymi zostali wielebny Władysław Rydzewski prepozyt raczkowski, urodzona Zuzanna Ulatowska, asystowali do chrztu urodzeni Antoni Dziekoński oraz panna Magdalena Jaczkowska. Wiadomo, że w roku 1787 została chrzestną swojej przyrodniej siostry Teresy Rydzewskiej. Musiała umrzeć w młodości, nie udało mi się odnaleźć informacji o jej dalszym życiu.

1.1.1.1.8. **Wincenty Melchior Rydzewski** – syn Kazimierza i Katarzyny z Danowskich małżonków Rydzewskich. Urodził się w roku 1775 dosłownie w Przyrajgrodziu, zapewne chodzi w tym momencie o Rajgrodzik. Chrzestnymi Wincentego Melchiora zostali ksiądz prepozyt rajgrodzki, kanonik smoleński oraz dziekan augustowski Jan Olszewski oraz wielmożna Aniela Rydzewska starościna rajgrodzka, żona miecznika wiskiego Wojciecha Rydzewskiego. W roku 1803 wziął za żonę Anielę Rosochacką z niedalekich Łazarzy. Na ślubie świadkami zaś byli jego bracia Adam, Józef oraz Jan Rydzewscy. Pierwszy syn tej pary Maciej Rydzewski przychodzi jeszcze na świat w roku 1804 w Łazarzach, natomiast później Rydzewscy przebywali na dworze w Topczewie, albowiem pod rokiem 1806 w tejże parafii spisany jest zgon powyższego syna Macieja, ale także chrzest następnego potomka Leona Rydzewskiego. Wincenty Melchior Rydzewski według powyższych zapisów kościelnych w Topczewie był ekonomem, co ciekawe w tym okresie Topczewo należało do rodziny Macieja Bartochowskiego stolnikowicza bielskiego i jego małżonki Tekli Rydzewskiej, córki starosty rajgrodzkiego Wojciecha Rydzewskiego. Widać tutaj dość bliski kontakt między dalszymi odnogami rodziny Rydzewskich i zapewne to stanowiło pewne tło dla legendy rodzinnej o pochodzeniu Rydzewskich z Rajgrodzika od Wojciecha starosty rajgrodzkiego. Wiadomo, że Wincenty Melchior Rydzewski owdowił swoją żonę przed rokiem 1835.

1.1.1.1.8.1. **Maciej Kazimierz Rydzewski** – syn Wincentego Melchiora Rydzewskiego i Anieli z Rosochackich, urodzony w roku 1804 w miejscowości Łazarze parafii rajgrodzkiej. Chrzestnymi Macieja Kazimierza zostali szlachetni Mateusz Grabowski komisarz, Małgorzata Grabowska, stryj Jan Rydzewski oraz Agnieszka Rydzewska siostra stryjeczna nowonarodzonego. Maciej Kazimierz Rydzewski umiera na dworze w Topczewie jako dwuletni syn ekonoma Wincentego Rydzewskiego w roku 1806.

1.1.1.1.8.2. **Leon Juliusz Rydzewski** - Syn Wincentego Melchiora Rydzewskiego i jego żony Anieli Rosochackiej. Według dowodów dołączonych do aktu ślubu z roku 1835, Juliusz Rydzewski (bo takiego imienia używał) przyszedł na świat około roku 1805 w Topczewie, co rzeczywiście potwierdza metryka z topczewskiej świątyni spisana w roku 1806, w której widnieją imiona dziecięcia Leon Juliusz i miejsce urodzenia Topczewo Dwór. Chrzestnymi nowonarodzonego zostali i ksiądz Michał Widnach, proboszcz Topczewski i wielmożna Tekla Bartochowska zamężna (z domu Rydzewska, córka Wojciecha starosty rajgrodzkiego). W roku 1835 odbyła się ceremonia ślubna w bazylice archikatedralnej Św. Jana w Warszawie, podczas której Juliusz Rydzewski bierze za żonę Ludwikę Krogulską, córkę polskiego kompozytora Michała Krogulskiego oraz Salomei z Saszorów. Również brat panny młodej Józef Władysław Krogulski był polskim kompozytorem. W samym akcie ślubu widnieje zaś określenie tyczące się Juliusza Rydzewskiego: Rządca Dóbr Hrabiego Skarbka. Przez pewien okres po ślubie Juliusz Rydzewski był dzierżawcą dóbr w Płonce Kościelnej, gdzie chrzczone były jego dzieci, natomiast w roku 1840 znów widzimy Rydzewskich w Warszawie jako obywateli z ulicy Grzybowskiej, gdzie przychodzi na świat kolejne ich dziecko. Brak jest danych o dacie i miejscu śmierci Juliusza Rydzewskiego. Znane potomstwo Rydzewskich to córki: Ludwika Bronisława (ur. 1836), Salomea Michalina (1837-1840), Józefina (1839-1840), Michalina Emilia (ur. 1840) oraz syn Bolesław Rydzewski (zm. 1888), działacz polityczny i niepodległościowy, uczestnik Powstania Styczniowego 1863 roku i zesłaniec syberyjski[17].

Rysunek 9. Józef Władysław Krogulski, szwagier Juliusza Rydzewskiego. Źródło: Wikipedia.

1.1.1.1.9. **Marianna Brygida Rydzewska** – córka Kazimierza Rydzewskiego i Katarzyny z Danowskich, urodzona w roku lutym 1777 roku w Przyrajgrodziu Roszczycach (czyli Rajgrodziku) jako ostatnie dziecko powyższej pary. Mimo, że w tym samym roku umiera jej matka Katarzyna Rydzewska, to jej śmierć nastąpiła dopiero w lipcu i raczej nie miała związku z porodem i połogiem. Nie są znane dalsze losy samej Marianny Brygidy, zapewne zmarła za młodu.

1.1.1.1.10. **Józef Maciej Rydzewski** – syn Kazimierza Rydzewskiego i jego drugiej żony Agnieszki Skrodzkiej, urodzony w roku 1779 w miejscu określonym Roszczyce circa Rajgród (Roszczyce koło Rajgrodu, Rajgrodzik). Do chrztu trzymali go sam Wojciech Rydzewski podstoli wiski, starosta rajgrodzki i generałowa Anna Rostkowska. Nie wiadomo, w którym roku ożenił się z Joanną Srzedzińską. Nie jest znane także potomstwo tego małżeństwa, najpewniej w ogóle się go nie doczekali. Wymienieni są Rydzewscy w spisie parafian rajgrodzkich w roku 1838: 70-letni gospodarz Józef Rydzewski oraz jego żona 52-letnia Joanna. Józef Rydzewski zmarł w Rajgrodziku w roku 1854 a jego żona kilka lat wcześniej w roku 1853, mimo że była od niego o wiele lat młodsza.

[17] Krogulski M.L. Krogulscy. Linia Tuchowska 1727-1930. Skrót dziejów i genealogii rodu. Warszawa 2020

1.1.1.1.11. **Jan Rydzewski** – syn Kazimierza Rydzewskiego i Agnieszki Skrodzkiej małżonków. Zrodzony w Rajgrodzie w roku 1781. Chrzestnymi Jana zostali wielebny Wacław Rydzewski proboszcz z Raczkowa (może stryj) oraz urodzona Ewa Niedźwiecka. Jan Rydzewski pojął w roku 1813 za żonę Anastazję, która pochodziła z mieszczańskiej rodziny Gędźwiłłów[18], a była córką Wincentego Gędźwiłła i Ewa z Godziewiczów. Świadkami ślubu byli ze strony pana młodego urodzeni Jakub Skrodzki wuj Jana i Józef Dobrowolski dziedzic Wojdów a ze strony panny młodej szlachetni Andrzej Krasowski i Marcin Porowski. W roku 1834 zajmował funkcję Kasjera miasta Rajgród. Legitymował się przed Heroldią z herbem Suchekomnaty jako Jan Rydzewski syn Kazimierza w roku 1837[19]. Według spisu parafian rajgrodzkich z roku 1838 stan rodziny prezentował się następująco: głowa rodziny Jan Rydzewski lat 59, żona Anastazja lat 44, syn Wincenty lat 29, syn Jan lat 27, syn Ludwik lat 17, syn Piotr lat 12, syn Aleksander lat 5, córka Bogumiła lat 18, córka Rozalia lat 15, córka Lucyna lat 14, zamieszkali w Rajgrodzie, a w domyśle w Rajgrodziku. Jan Rydzewski zmarł w roku 1850, a jego żona Anastazja w 1854, oboje w Rajgrodziku. Według doktora Aleksandra Rydzewskiego miał informować a może nawet gościć Aleksandra Połujańskiego autora *Wędrówek po Gubernji Augustowskiej w celu naukowym odbytych*[20]. Ja bardziej skłaniałbym się do tego, że gościli Połujańskiego synowie Jana Rydzewskiego, bo ten zmarł w roku 1850, a książka Połujańskiego wydana została w roku 1859. Do tego fakty odnośnie Gędźwiłłów i Rydzewskich przedstawione przez autora w *Wędrówkach* budzą wiele zastrzeżeń.

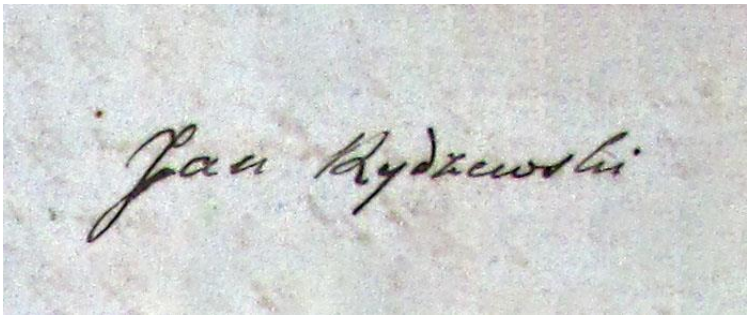

Rysunek 10. Podpis Jana Rydzewskiego pod swoim aktem ślubu. Rok 1813.

[18] Gędźwiłłowie – rajgrodzka rodzina mieszczańska widoczna w dokumentach rajgrodzkich przynajmniej od połowy XVIII wieku, mieli przyjść z Litwy, co poświadczał Aleksander Połujański w swoich *Wędrówkach*.
[19] Sęczys E., Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861, Warszawa 2007
[20] Połujański A. Wędrówki po Gubernji Augustowskiej w celu naukowym odbyte. Warszawa 1859.

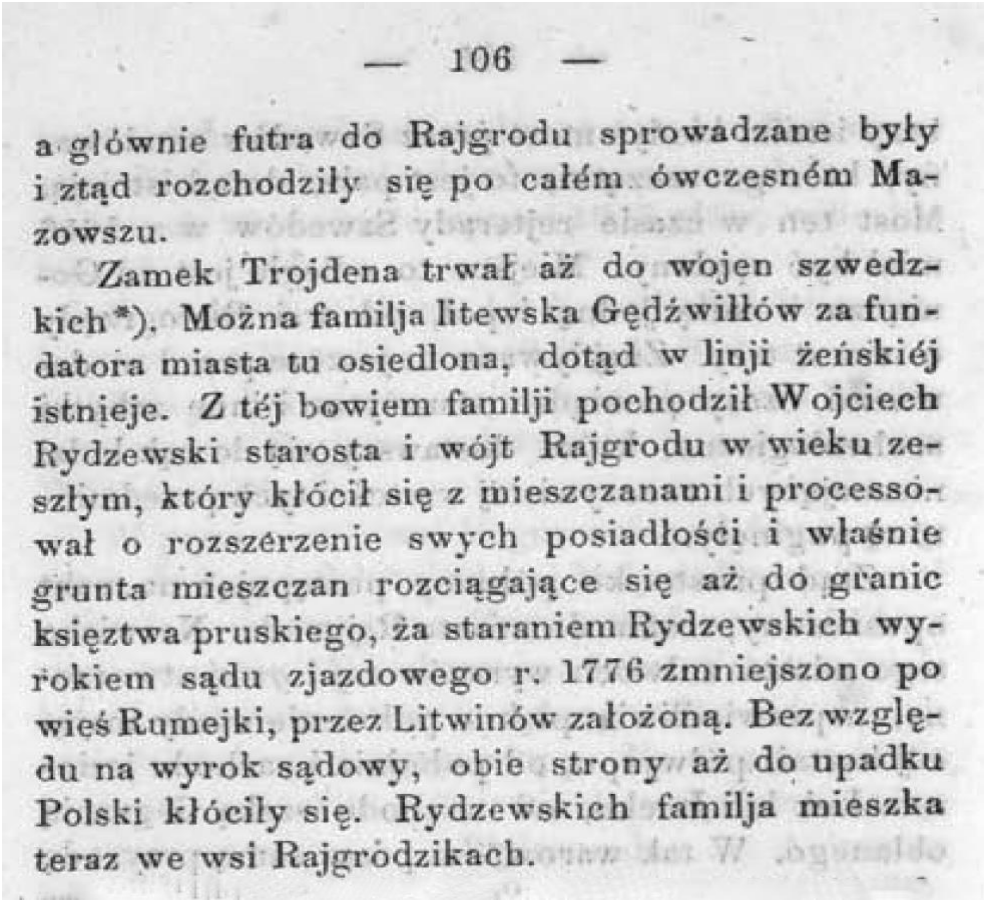

— 106 —

a głównie futra do Rajgrodu sprowadzane były i ztąd rozchodziły się po całém ówczesném Mazowszu.

Zamek Trojdena trwał aż do wojen szwedzkich *). Można familja litewska Gędźwiłłów za fundatora miasta tu osiedlona, dotąd w linji żeńskiéj istnieje. Z téj bowiem familji pochodził Wojciech Rydzewski starosta i wójt Rajgrodu w wieku zeszłym, który kłócił się z mieszczanami i processował o rozszérzenie swych posiadłości i właśnie grunta mieszczan rozciągające się aż do granic księztwa pruskiego, za staraniem Rydzewskich wyrokiem sądu zjazdowego r. 1776 zmniejszono po wieś Rumejki, przez Litwinów założoną. Bez względu na wyrok sądowy, obie strony aż do upadku Polski kłóciły się. Rydzewskich familja mieszka teraz we wsi Rajgrodzikach.

Rysunek 11. Fragment Wędrówek Aleksandra Połujańskiego.

1.1.1.1.11.1. **Wincenty Apoloniusz Rydzewski** – syn Jana Rydzewskiego i jego małżonki Anastazji z Gędźwiłłów, przyszedł na świat w roku 1814 w Rajgrodziku, a jego chrzestnymi zostali szlachetni Piotr Toczyłowski (pewnie krewny) z Anną Dziekońską oraz Romuald Rydzewski (brat stryjeczny) i Teresa Bukowska (siostra ojca). Według informacji z innych dokumentów metrycznych był w roku 1840 był Sekretarzem Urzędu Municypalnego Miasta Rajgród. Zaślubiony w roku 1844 z parafianką rajgrodzką Karoliną Niedźwiecką, córką Jakuba i Łucji z Szymanowskich. Niedźwieccy byli rodzicami również Mateusza Niedźwieckiego, który wziął za żonę siostrę Wincentego Rydzewskiego, o czym dalej. W momencie ślubu Wincenty Apoloniusz był inspektorem przy szpitalu Św. Stanisława w mieście Szczuczynie, natomiast w roku 1850 tytułowany Ekonomem tegoż szpitala. W roku 1866 *uwolniony od obowiązków*, jak podaje ówczesna prasa[21]. Owdowiał w roku 1887, natomiast zmarł w roku 1891 jako były dozorca miejskiego szpitala w Szczuczynie. Nie jest znane potomstwo Wincentego Apoloniusza i Karoliny Rydzewskich, ale (według informacji doktora Aleksandra Rydzewskiego) po śmierci brata Jana Rydzewskiego w roku 1874 małżonkowie Wincenty i Karolina mieli wychowywać w Szczuczynie najmłodszego swego bratanka po Janie, mianowicie Teofila Mikołaja Rydzewskiego.

1.1.1.1.11.2. **Jan Paweł Rydzewski** – syn Jana Rydzewskiego i Anastazji Gędźwiłłówny. Zrodzony w roku 1816 w Rajgrodziku. Chrzestnymi Jana Pawła zostali wielmożni Adolf Uszakowski Exaktor z Anielą Dzwonkowską Prezydentową oraz Piotr Dzwonkowski Prezydent z Joanną Rydzewską (zapewne ciotką po Józefie Rydzewskim). Powyżsi Aniela i Piotr Dzwonkowscy to właściwie burmistrzostwo rajgrodzcy z tego okresu. Jan Paweł Rydzewski w roku 1841 pojął za żonę Salomeę Józefatę Kuligowską, córkę Michała i Marianny z Niedźwieckich, rodem z Turczyna. Małżeństwo to doczekało

[21] Warszawska Gazeta Policyjna. 1866, № 119

się dziesiątki potomstwa, o czym niżej. Jan Paweł Rydzewski wzmiankowany jest jako właściciel majątku Rajgrodzik w latach 1856-1858 w spisie Antoniego Rzońcy z roku 1866 pod nazwą *Wykaz Właścicieli Dóbr Ziemskich w Królestwie Polskim*[22]. Jan Paweł Rydzewski zmarł w Łomży w roku 1874, natomiast Salomea Józefata z Kuligowskich Rydzewska w Rajgrodziku dwa lata później, w roku 1876. Według doktora Aleksandra Rydzewskiego po śmierci Jana Pawła Rydzewskiego majątkiem Rajgrodzik miał zarządzać jego brat Ludwik Rydzewski z siostrą Lucyną Rydzewską.

1.1.1.1.11.2.1. **Władysław Franciszek Rydzewski** – pierworodny syn Jana Pawła Rydzewskiego i Salomei Józefaty z Kuligowskich. Urodził się w Rajgrodziku w roku 1842, a do chrztu świętego trzymali go stryj Wincenty Rydzewski i ciotka Bogumiła Rydzewska. Żonaty z Teodorą Stypułkowską. Zmarł w roku 1875 w Turczynie, owdowił tym samym będącą w ciąży żonę Teodorę. Jego jedyny syn Władysław Rydzewski przyszedł na świat jako pogrobowiec w tym samym jeszcze roku, natomiast zmarł jako trzylatek w 1878 w Kamiankach parafii burzyńskiej. Nie udało mi się ustalić innych informacji o tej części rodziny Rydzewskich.

1.1.1.1.11.2.2. **Marianna Magdalena Rydzewska** – córka Jana Pawła Rydzewskiego i jego małżonki Salomei Józefaty Kuligowskiej. Przyszła na świat w Rajgrodziku w roku 1844. Chrzestnymi dziecięcia zostali Mateusz Niedźwiecki, przyszły mąż jej ciotki Bogumiły Marianny Rydzewskiej oraz Ewa Michnowska. Zaledwie mając kilkanaście lat umiera jako Magdalena Rydzewska w roku 1858 w Rajgrodziku. Jak zauważa doktor Aleksander Rydzewski w swojej pracy, po akcie zgonu Magdaleny Rydzewskiej (nr 42 w księdze) następują dwa następne dokumenty świadczące o zgonie również młodych osób z Rajgrodzika w tym samym miejscu i czasie co u Magdaleny Rydzewskiej – 25 czerwca 1844 roku o dwunastej w południe, chodzi mianowicie o służącego Jana Gąsiewskiego, lat 18 i Mariannę Bęćkównę, lat 24. Doktor Aleksander Rydzewski sugeruje jakiś wypadek, ale niewykluczone jest przykładowo uderzenie pioruna, w końcu tragedia wydarzyła się wczesnym latem.

1.1.1.1.11.2.3. **Lucyna Rydzewska** – córka Jana Pawła Rydzewskiego i Salomei Józefaty z Kuligowskich. Lucyna Rydzewska urodziła się w Rajgrodziku w roku 1847, a imię swoje otrzymała po ciotce Lucynie Rydzewskiej, która również była jej chrzestną wraz ze stryjem Piotrem Pawłem Rydzewskim. W roku 1865 odbyły się jej zaślubiny z Janem Stypułkowskim z miejscowości Szymany. Po ślubie osiedli w majątku Koty w parafii Grajewo i tam na świat przychodziły ich dzieci: Stefan (1866-1866), Waleria (1869-?), Nikodem Józef (1870-1925) oraz Michalina zamężna za Aleksandrem Danowskim. Lucyna z Rydzewskich Stypułkowska zmarła przed rokiem 1892, w którym to jej syn Nikodem Józef Stypułkowski bierze za żonę Paulinę Włodkowską z Wścieklic w parafii Poryte. Sam Jan Stypułkowski zmarł w roku 1927 w Kotach, par. Grajewo.

1.1.1.1.11.2.4. **Rozalia Rydzewska** – córka Jana Pawła Rydzewskiego i jego małżonki Salomei Józefaty Kuligowskiej. Chrzestnymi Rozalii Rydzewskiej urodzonej w roku 1849 zostali stryj Ludwik Rydzewski oraz Rozalia Rydzewska ciotka, po której nowonarodzona otrzymała imię. Ciekawostką jest fakt, że to już trzecia osoba z rodzeństwa, która związała się z rodziną Stypułkowskich, albowiem i Rozalia zaślubiła w roku 1870 Franciszka Stypułkowskiego z miejscowości Szymany. Wówczas małżeństwa wymienne między rodzeństwami były dość popularne. Rozalia z Rydzewskich Stypułkowska owdowiła swojego męża w roku 1913. Zmarła w Szymanach pozostawiwszy po sobie liczne potomstwo: Aleksandrę Stypułkowską zamężną za Konstantym Skarżyńskim, Stanisława Stypułkowskiego ożenionego z Antoniną Danowską, Mariannę Stypułkowską wydaną za Franciszka Kleszczewskiego, Barbarę Stypułkowską z mężem Tomaszem Jankowskim, także syna Bronisława Stypułkowskiego z żoną Natalią Kaczyńską, córkę Bronisławę wydaną za Bronisława Szymanowskiego, dodatkowo córkę Józefę Stypułkowską wraz z mężem Adamem Czajewskim i na koniec Leona Stypułkowskiego ożenionego z Leokadią Klimaszewską.

[22] Biblioteka Jagiellońska, s. 743/99

1.1.1.1.11.2.5. **Julian Rydzewski** – syn Jana Pawła i Salomei Józefaty z Kuligowskich małżonków Rydzewskich. Urodził się w Rajgrodziku w roku 1852, zaś jego chrzestnymi zostali stryj Piotr Rydzewski oraz krewna Józefa Bukowska w asystencji innego krewnego Józefa Bukowskiego i Rozalii Rydzewskiej ciotki. Pierwszą wybranką Juliana Rydzewskiego była Anna Wasilewska, po której znane potomstwo to: Kazimiera Antonina Rydzewska (ur. 1880) wydana za Józefa Floriana Ramotowskiego, Maria Józefa Rydzewska (ur. 1882) zamężna za Adamem Antonim Kleszczewskim, Stefania Jadwiga Rydzewska (ur. 1883) za Kownackim oraz Jan Rydzewski (1886-1886). Przedwczesna śmierć Anny w roku 1886 zakończyła to małżeństwo. Drugą żoną Juliana Rydzewskiego została w roku 1888 Zofia Marianna Kleszczewska, która dała mu przynajmniej czterech synów: Szczepana (1888-?), który zmarł podczas służby wojskowej w Rosji, Piotra (1892-1892), Michała (1893-1894) i Adama (1895-1897). I tym razem Rydzewski przeżył swoją żonę, a po jej śmierci ożenił się po raz trzeci z Teofilą Stanisławą z Piotrowskich Toczyłowską. Zamieszkali wspólnie w Kukowie, gdzie rodzi się kolejne potomstwo Rydzewskiego: Maria (ur. 1903) zamężna Grzybowska, Eugeniusz (ur. 1905) oraz Justyna (ur. 1912) po mężu Kalinko. Julian Rydzewski zmarł w Kukowie w roku 1934. Może warto wspomnieć w tym miejscu o pewnym ciekawym fakcie tyczącym się córki Juliana Rydzewskiego Marii Józefy zamężnej za Adamem Antonim Kleszczewskim. Ich rajgrodzki akt ślubu z roku 1900 podaje informację, że ceremonia zaślubin odbyła się w kościele Przeświętej Dziewicy Maryi w Turners Falls w Ameryce. Według informacji rodzinnych przyszły pan młody wyemigrował z okolic Rajgrodu do Ameryki i, pragnąc poślubić Polkę, napisał list do ówczesnego proboszcza rajgrodzkiego z prośbą o znalezienie mu żony. Jak widać kandydatka na żonę się znalazła w okolicach Rajgrodu, sam ślub się odbył na emigracji, ale mimo wszystko zapis w księgach rajgrodzkich proboszcz po tym wydarzeniu pozostawił na pamiątkę.

1.1.1.1.11.2.6. **<u>Józef Rydzewski</u>** – syn Jana Pawła Rydzewskiego i Salomei Józefaty Kuligowskiej. Narodził się w roku 1854 w Rajgrodziku. Do chrztu świętego trzymali go chrzestni stryj Ludwik Rydzewski wraz z ciotką Rozalią Rydzewską. Józef Rydzewski związał się z szlachcianką Florentyną Pieńkowską z Pieńk Borowych, córką Daniela Baltazara i Józefaty z Mościckich małżonków Pieńkowskich. Powyżsi Mościccy związani z parafią rajgrodzką od końca XIX wieku posiadali majątki w Wojdach, Kroszewie oraz Podliszewie, a pochodzili z parafii Jedwabne, dokładnie z Grądów Wielkich. Z małżeństwa Józefa Rydzewskiego z Florentyną Pieńkowską, zawartego najpewniej w Dobrzyjałowie, zrodziła się czwórka dzieci: Paweł Czesław Rydzewski (1893-1951) biskup sufragan łomżyński, Helena Rydzewska (1895-1974) żona Wiktora Leopolda Wegnera, <u>Józef Bolesław Rydzewski</u> (1896-1971) ostatni właściciel Rajgrodzika i zarazem <u>ojciec doktora Aleksandra Rydzewskiego</u> oraz Janina Rydzewska (1899-1987) żona Mateusza Hilarego Niedźwieckiego, ostatniego właściciela Opartowa. Sam Józef Rydzewski zmarł w roku 1931 w Rajgrodziku, natomiast Florentyna Rydzewska dożyła roku 1947 i zmarła w Ełku po wypędzeniu z majątku przez nowe polskie władze.

Rysunek 12. Podpis Józefa Rydzewskiego pod aktem chrztu Janiny Rydzewskiej. Rok 1899.

Postępowania spadkowe.

Wydział hipoteczny przy sądzie okręgowym w Łomży niniejszem obwieszcza, że zostały otwarte postępowania spadkowe po następujących osobach:

1) Kazimierzu Perkowskim, współwłaścicielu dóbr Brzozowo Chrzczonki lit. A, powiatu wysoko - mazowieckiego;

2) Józefie Rydzewskim, współwłaścicielu dóbr Rajgrodzik vel Ruszczyce, powiatu szczuczyńskiego;

Rysunek 13. Postępowanie spadkowe po zmarłym Józefie Rydzewskim.
Obwieszczenia Publiczne dodatek do Dziennika Urzędowego Ministerstwa Sprawiedliwości. R.15, № 87 (31 października 1931)

Rysunek 14. Okazały nagrobek Józefa i Florentyny Rydzewskich oraz symboliczny Ewy i Jakuba Niedźwiedzkich w Rajgrodzie. Zdjęcie autora. 2021

1.1.1.1.11.2.6.1. **Paweł Czesław Rydzewski** – syn Józefa Rydzewskiego i Florentyny z Pieńkowskich. Przyszedł na świat w roku 1893 w Rajgrodziku. Do chrztu świętego trzymali Pawła Czesława Rydzewskiego Piotr Niedźwiecki oraz ciotka Agnieszka z Rydzewskich Mościcka, żona Aleksandra Mościckiego. Paweł Czesław Rydzewski wybrał karierę duchownego, święcenia kapłańskie przyjął 10 czerwca 1917 roku. Studiował na Uniwersytecie Warszawskim i Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Był także wykładowcą w seminariach duchownych w Sejnach i Łomży. Biskup pomocniczy diecezji łomżyńskiej ze stolicą tytularną w Chusirze, obecnie na terenie Tunezji. Święcenia biskupie otrzymał 13 kwietnia 1947 roku. Pełnił funkcje: wikariusza generalnego, wikariusza kapitulnego (w latach 1948–1949) oraz kanonika kapituły katedralnej. Zmarł 22 sierpnia 1951 r. Został pochowany na cmentarzu katedralnym w Łomży.

Rysunek 15. Biskup Paweł Czesław Rydzewski. Źródło: Wikipedia.

1.1.1.1.11.2.6.2. **Helena Rydzewska** – córka Józefa i Florentyny z Pieńkowskich małżonków Rydzewskich. Urodzona w roku 1895 w Rajgrodziku. Chrzestnymi Heleny Rydzewskiej zostali stryj Teofil Rydzewski i ciotka Anastazja z Rydzewskich Karwowska. Jej mężem w roku 1921 został Wiktor Leopold Wegner, urzędnik skarbowy. Wiadomo, że po II wojnie światowej zamieszkali w Poznaniu wraz z innymi członkami rodziny. Tam zmarli, Wiktor Leopold Wegner w roku 1960, natomiast Helena z Rydzewskich Wegnerowa w roku 1974. Pochowani są na poznańskim cmentarzu junikowskim. Małżeństwo to nie pozostawiło potomków.

1.1.1.1.11.2.6.3. **<u>Józef Bolesław Rydzewski</u>** – syn Józefa Rydzewskiego i jego żony Florentyny z Pieńkowskich. Urodził się w roku 1896 w Rajgrodziku, natomiast chrzestnymi jego zostali wuj Bolesław Pieńkowski (późniejszy ksiądz związany z Czeladzią) i Waleria Mościcka, córka dziedzica Wojdów Antoniego Leopolda Mościckiego i Stanisławy z Bukowskich. Józef Bolesław Rydzewski nauki początkowe pobierał w Rajgrodzie, a potem uczęszczał do Gimnazjum w Suwałkach. W roku 1913 rozpoczął praktykę aptekarską u mgra Antoniego Monikowskiego, farmaceuty rajgrodzkiego. W 1916 roku złożył egzamin pomocnika aptekarskiego i pracował w tejże aptece do 1918 roku. Brał udział w wojnie w roku 1920, musiał przez to przerwać studia farmaceutyczne w Warszawie. Członek Polskiej Organizacji Wojskowej o pseudonimie *Kruk*. Wybranką Józefa Bolesława Rydzewskiego była Halina z Blumów, córka Feliksa Bluma i Jadwigi Tarasiewicz, wówczas mieszkająca w Tworkach, par. Rajgród, natomiast urodzona w Tule w Rosji. Ślub odbył się w roku 1929, został udzielony przez brata księdza Pawła Czesława Rydzewskiego. Ojciec panny młodej Feliks Blum był wówczas Nadkomisarzem Straży Celnej w Tworkach koło Rajgrodu. Synami Józefa Bolesława i Haliny Rydzewskich byli późniejszy <u>doktor Aleksander Krzysztof Rydzewski (ur. 1930)</u>, Lech Rydzewski (ur. 1933) i Krzysztof Rydzewski (ur. 1935). Po śmierci ojca Józef Bolesław Rydzewski zarządzał gospodarstwem w Rajgrodziku. Rydzewscy po II wojnie zostali pozbawieni majątku przez władze komunistyczne, wyemigrowali do Poznania wraz z rodziną i tam zmarli. Józef Bolesław w roku

Rysunek 16. Józef Bolesław Rydzewski. Dzięki uprzejmości Michała Pieńkowskiego.

1971 a jego żona Halina w roku 1962. Pochowani są na cmentarzu na poznańskim Junikowie. Józef Bolesław Rydzewski był ostatnim przedwojennym właścicielem Rajgrodzika.

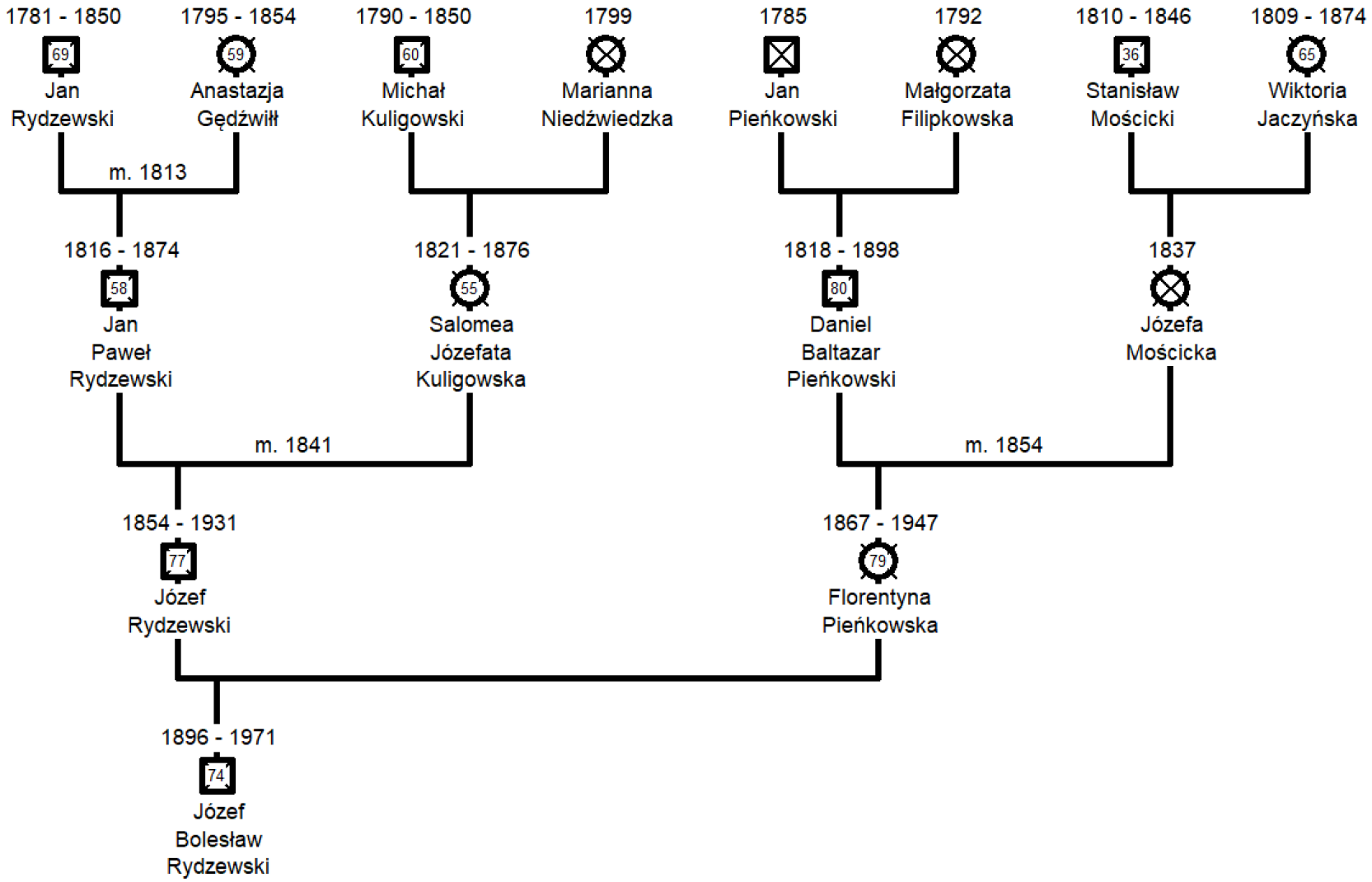

Rysunek 17. Wywód przodków Józefa Bolesława Rydzewskiego.

1.1.1.1.11.2.6.4. **Janina Rydzewska** – córka Józefa Rydzewskiego i Florentyny z Pieńkowskich. Przyszła na świat w roku 1899 w Rajgrodziku. Do chrztu trzymali Janinę stryj Teofil Rydzewski oraz ciotka Anastazja z Rydzewskich Karwowska. Poślubiła w roku 1926 dziedzica Opartowa Mateusza Hilarego Niedźwieckiego, swojego dalszego kuzyna. Z małżeństwa tego zrodziła się córka Helena Maria Niedźwiecka, przyszła żona Adama Ciepielewskiego. Podczas II wojny światowej wzięto Mateusza Niedźwieckiego z dworu w Opartowie i zesłano na Syberię, gdzie najpewniej zmarłokoło lat 1940-1941. Podobnie jak Rydzewscy utracili Rajgrodzik, to Niedźwieccy utracili Opartowo wskutek działań władz PRL po wojnie. Musieli uchodzić z Rajgrodu i zamieszkali wraz z resztą rodziny w Poznaniu. Janina z Rydzewskich Niedźwiecka spoczęła na junikowskim cmentarzu. Zmarła w roku 1987.

1.1.1.1.11.2.7. **Anastazja Rydzewska** – córka Jana Pawła Rydzewskiego i jego żony Salomei Józefaty z Kuligowskich. Przyszła na świat w Rajgrodziku w roku 1856 a jej rodzicami chrzestnymi byli stryj Władysław Rydzewski oraz ciotka Rozalia Rydzewska. Anastazja Rydzewska wyszła za mąż w roku 1875 za Mateusza Karwowskiego syna Jakuba i Marianny Piotrowskiej. Symbolicznie Rydzewscy powrócili wraz z Anastazją do Rydzewa, a przynajmniej do parafii Rydzewskiej, gdzie chrzczone były ich dzieci urodzone w Karwowie: Kazimiera Karwowska (ur. 1890) wydana za Franciszka Stypułkowskiego a następnie za Zygmunta Rogowskiego, Helena Karwowska (ur. 1892) zamężna za Stanisławem Karwowskim, Jadwiga Karwowska (1894-1901), Aleksander Karwowski (ok. 1886-1904) i Zofia Karwowska (ok. 1888-1902). Poza nimi znani potomkowie Karwowskich to Wincenty Karwowski żonaty z Kazimierą Tomaszewską i Józef Karwowski żonaty z Zofią Łoszewską. Sam Mateusz Karwowski zmarł w roku 1902, natomiast jego żona Anastazja z Rydzewskich w roku 1908, oboje w Karwowie, par. Rydzewo.

1.1.1.1.11.2.8. **Agnieszka Rydzewska** – córka Jana Pawła Rydzewskiego oraz Salomei Józefaty Kuligowskiej małżonków. Urodziła się w Rajgrodziku w roku 1859, a do ceremonii chrztu trzymali ją stryj Wincenty Rydzewski oraz jego żona Karolina Rydzewska. W wieku dorosłym była sama chrzestną biskupa sufragana łomżyńskiego Pawła Czesława Rydzewskiego, już jako pani Agnieszka Mościcka z Wojdów, bowiem wyszła za mąż za Aleksandra Mościckiego z tychże. Podobnie jak brat Józef Rydzewski związała się z tą majętną rodziną, którzy dziedziczyli na Wojdach, Kroszewie oraz Podliszewie. Ślub Aleksandra Mościckiego oraz Agnieszki Rydzewskiej odbył się w parafii rajgrodzkiej w roku 1881, a świadkami tej ceremonii byli bracia panny młodej Wincenty oraz Ludwik Rydzewscy. Kilka lat później w roku 1885 rodzi się ich jedyna córka Jadwiga Teofila Mościcka, przyszła na świat w Turczynie. Na fali ogólnego trendu emigracyjnego Mościccy zdecydowali się na podróż do Stanów Zjednoczonych. Szlak przecierał brat Aleksandra Mościckiego – Władysław Mościcki. Aleksander i Agnieszka z córką Jadwigą wyruszyli w drogę dnia 24 maja 1894 roku parowcem Elbe z Bremy i dotarli do celu w Nowym Jorku dnia 5 czerwca. Na emigracji w roku 1904 córka Mościckich Jadwiga Teofila wychodzi za mąż za krajana z okolic Rajgrodu Antoniego Bukowskiego. Sami Mościccy w pierwszej fazie po przybyciu do Stanów mieszkali w miejscowości Sigel w hrabstwie Wood w stanie Wisconsin i zajmowali się rolnictwem. Agnieszka z Rydzewskich Mościcka musiała umrzeć przed rokiem 1915, albowiem w tym roku wdowiec po niej Aleksander Mościcki bierze za żonę Amelię z Grabowskich Kolińską. Mościcki umiera za granicą w roku 1933 a jego druga żona w roku 1949.

1.1.1.1.11.2.9. **Aleksander Rydzewski** – syn Jana Pawła Rydzewskiego i jego małżonki Salomei Józefaty Kuligowskiej. Urodził się w majątku Rajgrodzik w roku 1862. Do chrztu trzymali Aleksandra stryj Władysław Rydzewski oraz ciotka Lucyna Rydzewska. Aleksander Rydzewski zmarł w wieku jedenastu miesięcy w roku 1862 w Rajgrodziku.

1.1.1.1.11.2.10. **Teofil Mikołaj Rydzewski** – syn Jana Pawła Rydzewskiego i jego żony Salomei Józefaty z Kuligowskich. Urodzony w roku 1864 w Rajgrodziku. Podczas ceremonii chrztu rodzicami

chrzestnymi Teofila Mikołaja zostali Teofil Kownacki i Rozalia Rydzewska – zapewne chodzi o jego starszą siostrę. Jako najmłodszy z rodzeństwa nie nacieszył się rodzicami a jego wychowaniem zajmował się stryj Wincenty Rydzewski w Szczuczynie. Według informacji doktora Rydzewskiego miał odbyć carską służbę wojskową w Moskwie i przebywać czasowo na emigracji w Stanach Zjednoczonych. Miał wrócić do kraju po kilku latach na wezwanie ze strony bezdzietnego stryja, który zapisał mu w spadku majątek Dreństwo. W roku 1902 poślubił Eugenię Pieńkowską, siostrę Florentyny Pieńkowskiej, która wyszła za Józefa Rydzewskiego. Teofil i Eugenia Rydzewscy mieli czwórkę dzieci: Elżbietę Kotarską, Jana Rydzewskiego, Stanisława Rydzewskiego oraz Marię zmarłą w dzieciństwie. Eugenia z Pieńkowskich Rydzewska zmarła w Dreństwie w roku 1921, natomiast Teofil Rydzewski dożył II wojny światowej, podczas której rodzina doświadczyła wielu represji ze strony okupantów. Został pojmany przez NKWD dnia 15 stycznia 1940 roku i wywieziony w głąb ZSRR. Teofil miał umrzeć półtora roku później w dniu 11 sierpnia 1941 roku w łagrze Tiemłag w Mordowskiej ASRR z wyczerpania na skutek niewolniczej pracy i głodu. Po wypędzeniu z dworu w Dreństwie pozostali członkowie familii mieli czasowo mieszkać u krewnych Wacława i Haliny Mościckich w Wojdach a także u krewnych w Warszawie. Dzięki uprzejmości wnuka Teofila Mikołaja Rydzewskiego - mianowicie Jerzego Rydzewskiego - miałem dostęp do badań doktora Aleksandra Rydzewskiego, za co jestem ogromnie wdzięczny Jerzemu Rydzewskiemu.

1.1.1.1.11.3. **Franciszek Mateusz Rydzewski** – syn Jana Rydzewskiego i Anastazji Gędźwiłłówny, urodzony w roku 1817 w Rajgrodziku. Jego chrzestnymi zostali urodzony stryj Józef Rydzewski oraz sławetna Ewa Gędźwiłłowa babka. Zmarł jako dziesięciotygodniowe dziecko w tym samym roku 1817 także w Rajgrodziku.

1.1.1.1.11.4. **Bogumiła Marianna Rydzewska** – córka Jana i Anastazji z Gędźwiłłów małżonków Rydzewskich. Przyszła na świat w roku 1818 w Rajgrodziku, a jej chrzestnymi byli Feliks Rajski strażnik Przykomorka Rajgrodzkiego oraz Agnieszka Rydzewska wdowa, zapewne babcia dziecięcia. Bogumiła Marianna wyszła za mąż w roku 1845 za Mateusza Niedźwieckiego, syna Jakuba i Łucji z Szymanowskich małżonków Niedźwieckich, którzy to Niedźwieccy byli rodzicami również wybranki Wincentego Rydzewskiego Karoliny Niedźwieckiej (patrz wyżej). Znana jest szóstka potomstwa powyższej pary: Jakub Jan (1847-1936) późniejszy właściciel majątku Opartowo-Pace, Józefa (1849-1877) żona Józefa Kołakowskiego, Franciszka (1851-?) żona Piotra Piętkowskiego, Aleksandra (1853-1870), Rozalia (1856-?) oraz Józef Edward (1858-1936), które to potomstwo przychodziło na świat w Pieńczykowie. Bogumiła Marianna z Rydzewskich zmarła tamże w roku 1897 jako wdowa po zmarłym w roku 1890 Mateuszu Niedźwieckim.

1.1.1.1.11.5. **Ludwik Augustyn Rydzewski** – syn Jana Rydzewskiego i Anastazji z Gędźwiłłów. Urodzony w roku 1820 w Rajgrodziku. Chrzestnymi jego byli wielebny Piotr Ciborowski i urodzona Ewa Porowska. Według informacji doktora Aleksandra Rydzewskiego miał sprawować pieczę nad Rajgrodzikiem wraz z siostrą Lucyną po śmierci brata Jana w roku 1874. Ludwik Augustyn Rydzewski zmarł w Rajgrodziku w roku 1899 jako kawaler.

1.1.1.1.11.6. **Rozalia Franciszka Rydzewska** – córka Jana i Anastazji z Gędźwiłłów małżonków Rydzewskich. Narodziła się w roku 1822 w Rajgrodziku, a chrzestnymi jej zostali szlachetni Ignacy Bukowski wuj oraz ciotka Bogumiła Rydzewska. Wyszła w roku 1865 za Piotra Jakuba Niedźwieckiego z Pieńczykowa, syna Andrzeja i Małgorzaty z Szymanowskich. Nie są znane dzieci tej pary. Rozalia Franciszka zmarła w roku 1895 w Rajgrodziku, natomiast Piotr Jakub Niedźwiecki po ponownym ożenku z Julią Gutowską zmarł w roku 1907 w Pieńczykowie.

1.1.1.1.11.7. **Lucyna Weronika Rydzewska** – córka Jana i Anastazji z Gędźwiłłów małżonków Rydzewskich, narodzona w roku 1824 w Rajgrodziku. Chrzestnymi dziecięcia zostali stryj Józef Rydzewski oraz Teresa Bukowska ciotka. Lucyna Weronika Rydzewska wydała na świat Józefa

Rydzewskiego z nieznanego ojca. Niestety dziecko zmarło niedługo po urodzeniu, a wszystko to działo się w roku 1849 w Rajgrodziku. Sama Lucyna Weronika miała po śmierci brata Jana doglądać majątku wraz z bratem Ludwikiem, jak podaje w swojej pracy doktor Aleksander Rydzewski. Lucyna Weronika Rydzewska zmarła jako panna w roku 1898 w rodzinnym Rajgrodziku.

1.1.1.1.11.8. **Piotr Paweł Rydzewski** – syn Jana Rydzewskiego i Anastazji z Gędźwiłłów. Urodzony w roku 1826 w Rajgrodziku. Chrzestnymi jego byli stryj Józef Rydzewski oraz panna Franciszka Rydzewska (może siostra stryjeczna). Piotr Paweł Rydzewski umiera jako kawaler, dziedzic cząstkowy Rajgrodzika w roku 1892.

1.1.1.1.11.9. **Franciszka Rydzewska** – córka Jana i Anastazji z Gędźwiłłów małżonków Rydzewskich. Narodziła się w roku 1829 w Rajgrodziku, a chrzestnymi jej zostali szlachetni Jan Rydzewski (brat stryjeczny) oraz ciotka Joanna Rydzewska, żona Józefa Macieja Rydzewskiego. Franciszka Rydzewska umiera jako dziecko w roku 1836 w Rajgrodziku.

1.1.1.1.11.10. **Stanisław Józef Rydzewski** – syn Jana Rydzewskiego i Anastazji z Gędźwiłłów. Urodzony w roku 1831 w Rajgrodziku. Chrzestnymi jego byli Ignacy Bukowski wuj oraz Ewa Gędźwiłłowa, babka dziecka. Stanisław Józef Rydzewski umiera w młodym wieku w Rajgrodziku w roku 1836 podobnie jak jego starsza siostra Franciszka Rydzewska.

1.1.1.1.11.11. **Aleksander Jakub Rydzewski** - syn Jana Rydzewskiego i Anastazji z Gędźwiłłów. Urodzony w roku 1834 w Rajgrodziku. Chrzestnymi jego byli Wincenty Rydzewski oraz Bogumiła Rydzewska, zapewne brat i siostra. Nie są znane dalsze fakty z życia Aleksandra Jakuba Rydzewskiego. Wydaje się, że zmarł w młodości, ale nie odnalazłem dokumentu tyczącego się jego zgonu.

1.1.1.1.12. **Jakub Rydzewski** – syn Kazimierza i Agnieszka z rodu Skrodzkich małżonków Rydzewskich. Jakub Rydzewski narodził się w roku 1785 w miejscowości *Rajgrodziku alias Roszczyce*. Chrzestnymi Jakuba byli wielmożni Tomasz Piotrowski oraz Anna Rydzewska starościanka rajgrodzka, panna. Prawdopodobnie to ten Jakub Rydzewski zmarł w roku 1805 w Rajgrodzie jako kawaler *z puchliny*.

1.1.1.1.13. **Teresa Rydzewska** – ostatnie dziecko Kazimierza Rydzewskiego i Agnieszki Skrodzkiej, która przyszła na świat w roku 1787 w Przyrajgrodziu (czyli Rajgrodziku). W księdze chrztów mamy wpisy tyczące się dwóch chrztów, pierwszy odbył się z wody, zapewne w związku ze słabością nowonarodzonej, natomiast potwierdzeniem było dopełnienie ceremonii w świątyni. Chrzestną pierwotnie była urodzona Konstancja Niebrzydowska, następnie w kościele podczas dopełnienia ceremonii trzymali dziecię urodzeni Jakub Skrodzki (zapewne wuj) i Ewa Rydzewska, siostra ojca. Teresa Rydzewska wyszła za Ignacego Bukowskiego w roku 1808, wówczas według metryki ślubu była mieszkanką Chmieli, czyli zamieszkiwała u przyrodniego brata. Świadkami ślubu zostali szlachetni Stanisław Karwowski kapitan wojsk polskich, Mateusz Grabowski komisarz oraz Stanisław Butwiłł sędzia bielski. W latach 1808-1825 rodzą się kolejno z tego małżeństwa: Agnieszka Cecylia (1808-1872) zamężna za Janem Kownackim, Franciszka (1811-1891) zamężna Piotrowska, Magdalena (1815-1842) – zamężna za Janem Radyksem strażnikiem lasów rządowych, Józefata Agnieszka (1820-1894) zamężna za Józefem Żelechowskim pisarzem Gminy Bełda, Teofila Weronika (1824-1824) i Józef Wolfgang (1825-1902) Bukowscy. Mąż Teresy Ignacy Bukowski zmarł dość wcześnie w roku 1831 zostawiając po sobie piątkę dzieci. Teresa z Rydzewskich Bukowska umiera w Łazarzach w roku 1858 jako wdowa.

1.1.1.2. **Wacław Rydzewski** – domniemany syn Mateusza Rydzewskiego i Marianny Kukowskiej, ewentualnie brat Mateusza. Musiał być urodzony w latach 1720-1750. Znany jako pleban raczkowski, a jego opis parafii Raczki został zawarty w znanym zbiorze *Opisy parafii diecezji wileńskiej z 1784 r.*

Pojawia się on jako jeden z chrzestnych Antoniego Jana Rydzewskiego w roku 1763 jako Władysław (!) Rydzewski komendariusz bargłowski oraz przy chrzcie Ewy Krystyny Rydzewskiej w roku 1771 jako Władysław Rydzewski prepozyt Raczkowski. Natomiast przy ceremonii chrzcielnej Jana Rydzewskiego w roku 1781 już jako Wacław Rydzewski pleban raczkowski. Również przy okazji ślubu Adama Kacpra Rydzewskiego z Bogumiłą Bukowską w roku 1794 jest wymieniony Wacław Rydzewski, ale bez określenia stanu duchownego, więc nie ma pewności czy to on. Także w roku 1810 podczas chrztu Małgorzaty Rydzewskiej chrzestnym został jakiś urodzony Wacław Rydzewski. Nie są znane szczegóły życia Wacława Rydzewskiego, natomiast wiadomo, że po nim plebanem w Raczkach był ksiądz Paweł Rydzewski, jak mniemam jego bratanek.

1.1.1.3. **Rozalia Rydzewska** – najpewniej córka Mateusza Rydzewskiego, możliwe, że z Marianny Kukowskiej. Urodzona około roku 1730. Jej mężem był Józef po Mikołaju Ciszewski z Ciszewa w par. Rajgród. Znana jest trójka dzieci tej pary: Jan Ciszewski (ur. 1754), Joanna Agnieszka Ciszewska (ur. 1758) oraz Paweł Ciszewski (ur. 1760). Nie są mi znane dalsze losy tej części rodziny.

1.2. **Aleksander Rydzewski** – syn Jakuba Rydzewskiego i nieznanej matki. Żył w drugiej połowie XVII wieku. Znany z wzmianki w księdze grodzkiej goniądzkiej z roku 1679 jako Aleksander z Rydzewa Rydzewski[23]. Zmarł przed rokiem 1689. Wiadomo, że miał przynajmniej jedno dziecko - córkę Annę.

1.2.1. **Anna Rydzewska** – córka Aleksandra i nieznanej matki. Występuje w Kapicjanach z grodu goniądzkiego w roku 1689 jako córka zmarłego już Aleksandra Rydzewskiego[24]. Jej mężem był Bartłomiej po Mateuszu Toczyłowski z Łabętnika i Solników. Możliwe, że jej dalszym potomkiem był Piotr Toczyłowski z Łabętnika, wymieniony w roku 1817 jako pokrewny Rydzewskich[25].

1.3. **Aleksandra Rydzewska** – żyjąca pod koniec XVII wieku, córka Jakuba Rydzewskiego z nieznanej matki. Jej mężem był Andrzej Danowski. Znana z księgi grodzkiej goniądzkiej w zapisie z roku 1679[26].

1.4. **Olbracht Rydzewski** – domniemany syn lub może brat Jakuba Rydzewskiego protoplasty omawianych przez nas Rydzewskich. Występuje on równolegle z Marcinem Rydzewskim jako właściciel części na Rydzewie w par. Rajgród w latach 70. XVII wieku. Olbracht był również dziedzicem Kurejwy w par. Grajewo oraz Osowca w par. Białaszewo, które to dobra przeszły najprawdopodobniej na niego przez mariaż z Zofią Świderską. Mimo wątpliwości co do pochodzenia Olbrachta, warto wspomnieć o tej zamożnej linii rodu Rydzewskich dziedziczącej na Rydzewie, Kurejwie i Osowcu, a to dlatego, że Olbracht był pradziadem Wojciecha Rydzewskiego, ostatniego przedrozbiorowego starosty rajgrodzkiego. Doktor Aleksander Rydzewski pisze w swojej pracy, że według podania rodzinnego Rydzewscy z Rajgrodzika mieli pochodzić właśnie od powyższego Wojciecha Rydzewskiego starosty rajgrodzkiego, i choć legenda ta została obalona, to może jest w niej ziarnko prawdy i Wojciech Rydzewski był ich dalszym kuzynem? Dodatkową poszlaką jest fakt, że jedynym znanym synem Olbrachta był Jakub Rydzewski wojski wiski, który mógł nosić imię po swoim dziadzie. Inna sprawa to to, że to samo imię pojawia się u syna Jakubowego Stanisława Rydzewskiego, który nadał swojemu pierworodnemu również imię Jakub. Pewne związki między tymi rodzinami widać jeszcze na początku XIX wieku, albowiem linie te świadkowały sobie przy różnych ceremoniach kościelnych, co widać w dokumentach, a przykładowo Wincenty Melchior Rydzewski z Rajgrodzika

[23] AGAD, Ks. Gr. Goniądzkie 3
[24] CDIAL, f. 812, s. 25
[25] Parafia Janówka, akt zgonu 28/1817
[26] AGAD, Ks. Gr. Goniądzkie 3

był ekonomem u starościanki rajgrodzkiej Tekli z Rydzewskich Bartochowskiej w Topczewie. Kwestia dokładnego związku między tymi liniami Rydzewskich na ten moment pozostaje jednak otwarta.

Podsumowanie

Napisana przed ponad trzydziestoma laty praca doktora Aleksandra Rydzewskiego o pochodzeniu jego rodziny po mieczu przekazała nam główny zrąb genealogii Rydzewskich z Rajgrodzika, natomiast w obliczu nowych dokumentów, które ujrzały światło dzienne, wymagała pewnych uzupełnień i sprostowań. Mimo to zasługują na uhonorowanie zarówno postać poznańskiego lekarza parazytologa i genealoga, jak i jego ustalenia historyczne zebrane w formie *Dziełka*. Pewne fakty są nie do odczytania z samych tylko dokumentów archiwalnych, ale dzięki doktorowi Rydzewskiemu zostały uratowane okruchy wspomnień, które mogłem przedstawić przynajmniej w części w swoim artykule. Powinny być prowadzone dalsze badania nad początkami omawianego rodu, zwłaszcza do sprawdzenia pozostaje hipoteza o bezpośrednim związku Rydzewskich z Rajgrodzika z Łazarzem Rydzewskim z Rydzewa. Także relacja między przodkami rajgrodzkich Rydzewskich z Olbrachtem Rydzewskim z Kurejwy i Osowca jest nie bez znaczenia. Wydaje się, że brakujące elementy układanki są na wyciągnięcie ręki w zagranicznych archiwach na Wschodzie. Możliwe są także poszukiwania żyjących potomków różnych gałęzi rodu Rydzewskich i odpowiednie badania genetyczne. Pokładam także duże nadzieje w szczęśliwie odnalezionej ostatnio księdze chrztów z Rajgrodu z początku XVIII wieku, której jeszcze nie badałem. Praca ta nie powstałaby bez wsparcia innych genealogów i relacji członków rodziny. Chętnie udzielali mi swojej pomocy oraz informacji Maria Ciepielewska, Jan Mamaj, Michał Pieńkowski, Jerzy Rydzewski, Magdalena Wróbel oraz wiele innych osób, którym serdecznie dziękuję.